Technische Universiteit
Eindhoven
University of Technology
Where innovation starts

Eindhoven University of Technology

MASTER

The healing environment of the society

leven met beperkingen in de bossen wordt leven met mogelijkheden in de stad

Beerepoot, P.M.

Award date:
2008

Disclaimer
This document contains a student thesis (bachelor's or master's), as authored by a student at Eindhoven University of Technology. Student theses are made available in the TU/e repository upon obtaining the required degree. The grade received is not published on the document as presented in the repository. The required complexity or quality of research of student theses may vary by program, and the required minimum study period may vary in duration.

General rights
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

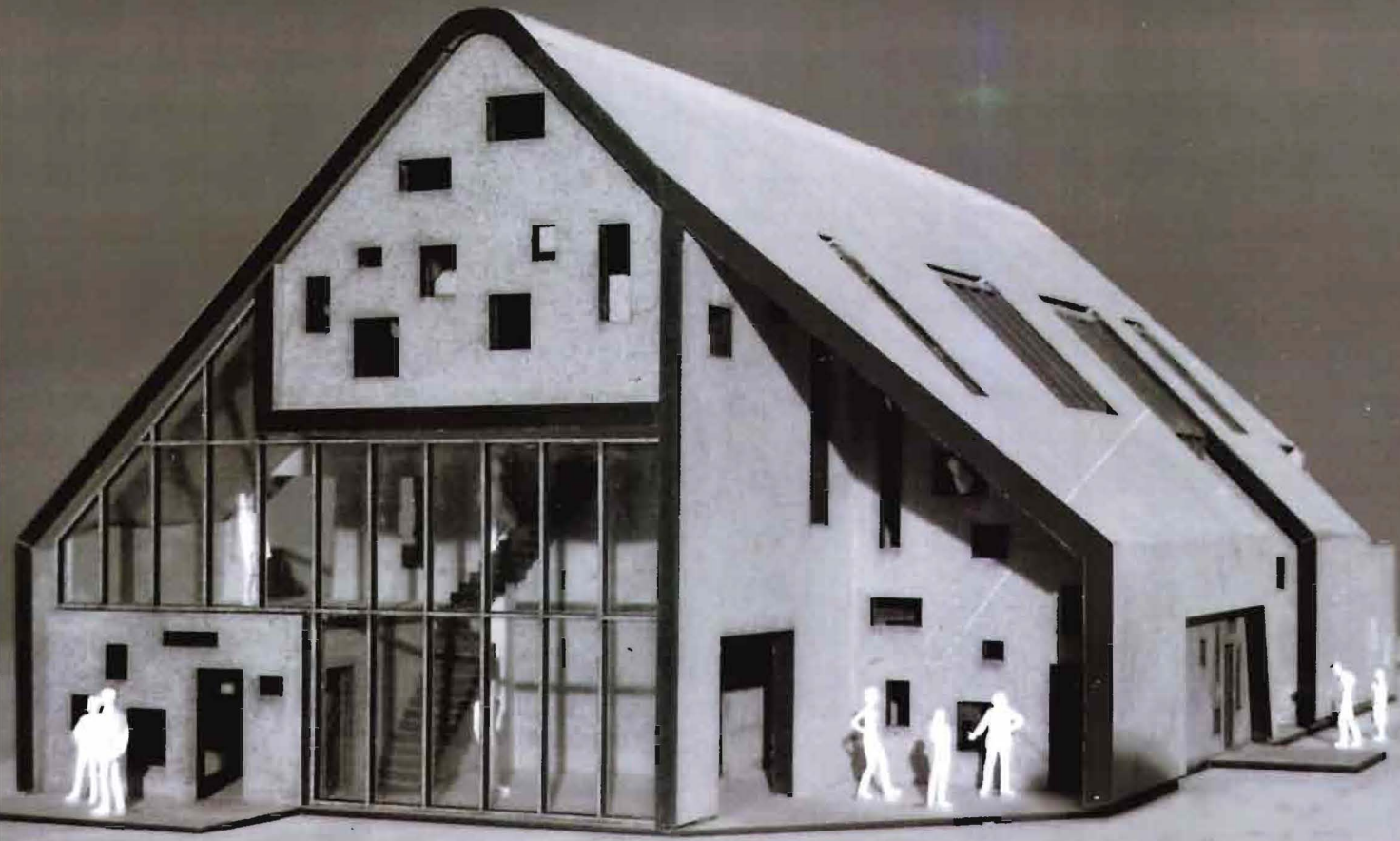
- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Download date: 05. mrt. 2018

THE HEALING ENVIRONMENT OF THE SOCIETY

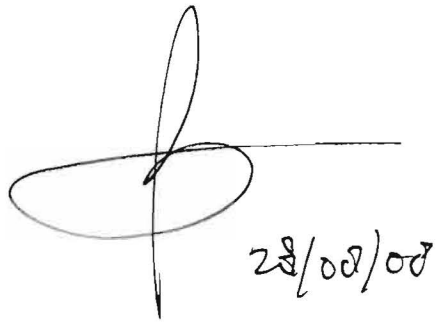
leven met beperkingen in de bossen wordt leven met mogelijkheden in de stad

Afstudeerproject Peter Beerepoot (0569552)
Technische Universiteit Eindhoven
Faculteit Bouwkunde, Capaciteitsgroep Architectuur
Afstudeerdatum: 28 augustus 2008
Commissie: prof. ir. Bas Molenaar, dr. ir. Irene Curulli, prof. dr. ir. Pieter van Wesemael

THE HEALING ENVIRONMENT OF THE SOCIETY

leven met beperkingen in de bossen wordt leven met mogelijkheden in de stad

Afstudeerproject Peter Beerepoot (0569552)
Technische Universiteit Eindhoven
Faculteit Bouwkunde, Capaciteitsgroep Architectuur
Afstudeerdatum: 28 augustus 2008
Commissie: prof. ir. Bas Molenaar, dr. ir. Irene Curulli, prof. dr. ir. Pieter van Wesemael

VOORWOORD

Voor u ligt het eindresultaat van mijn afstudeerproject dat tot stand is gekomen vanuit een zoektocht naar zintuiglijke architectuur. Deze zoektocht startte met mijn deelname aan het afstudeeratelier Healing Environment, waarbij ik samen met vijf medestudenten aansloot onder de naam 'Pinball Wizard'. Het afstudeeratelier Healing Environment richt zich op het zorgaspect binnen de architectuur en valt onder de afstudeerrichting Architectural Engineering, onderdeel van de faculteit bouwkunde van de Technische Universiteit Eindhoven.

Mijn dank gaat uit naar iedereen met wie ik heb mogen samenwerken tijdens het afstuderen en die heeft bijgedragen aan een leuke studietijd. In het bijzonder wil ik mijn afstudeercommissie bedanken bestaande uit: Prof. Ir. Bas Molenaar, Dr. Ir. Irene Curulli en Prof. Dr. Ir. Pieter van Wesemael. Zonder hun opbouwende kritiek, suggesties en overige hulp was het mij niet gelukt om mijn studie te beëindigen met dit prachtige resultaat. Daarnaast gaat mijn dank uit naar de heer Geer van Dinter, van de organisatie Severinus, voor zijn enthousiasme, behulpzaamheid bij het vergaren van informatie over zelfstandig wonen van mensen met een verstandelijke beperking en zijn uitnodiging om een dagje te komen kijken in de woningen. Tot slot wil ik de heer Johan Vijverberg van College Bouw Zorginstellingen bedanken.

Eveneens wil ik mijn familie en vrienden bedanken voor de steun en afleiding tijdens mijn studie. Tenslotte mijn huisgenoten voor de vele gezellige avonden stappen, de potjes zaalvoetbal en het eten bij thuiskomst na een zware dag studeren.

Peter Beerepoot
Eindhoven, augustus 2008

SAMENVATTING Het ontwerp dat is voortgekomen uit mijn afstudeeronderzoek betreft een clustering van 'zelfstandige' woningen voor mensen met een verstandelijke beperking. De woningen stralen gezamenlijk de sfeer en het beeld van een grote woning uit. Deze woonvorm is gebaseerd op het feit dat wonen een principiële basisbehoefte is voor iedereen, met of zonder een beperking. Echter, veel mensen met een beperking wonen in grote paviljoens, op zorg gericht en met de uitstraling van een instelling. De paviljoens hebben vaak een lage belevingswaarde terwijl juist mensen met een verstandelijke beperking behoefte hebben aan extra prikkeling van de zintuigen. Om die reden bestaat mijn afstudeeronderzoek uit een zoektocht naar een goede huisvestingsvorm voor mensen met een verstandelijke beperking. Door een thuis in de samenleving worden de zintuigen extra gestimuleerd wat kan bijdragen aan hun ontwikkeling.

Om dit te bewerkstellen heb ik het concept 'The healing environment of the society' ontwikkelt. Dit concept is een architectonische vertaling van het idee om met optimale ruimtelijke beleving een plek te creëren waar mensen met een verstandelijke beperking zich thuis voelen. Een plek die deze mensen raakt in hun ziel en emoties oproept door de perfecte combinatie van licht, kleuren en materiaalgebruik. Een thuis waar ze trots op zijn en die het gevoel geeft dat ze er bij horen. Pas als de zintuigen bij mensen met een verstandelijke beperking optimaal gestimuleerd worden en ze het gebouw als prettig, mooi en aangenaam beleven is er sprake van een goed ontwerp.

Behalve de hinder als gevolg van hun beperkingen ondervinden mensen met een verstandelijke beperking het gevoel dat ze beperkt worden in hun deelname aan de samenleving doordat ze op 'groene' instellingen buiten het centrum wonen. Er bestaat behoefte om erbij te horen, deel uit te maken van de samenleving en te integreren in een normale woonomgeving, waar op een natuurlijke manier interactie plaatsvindt tussen mensen met een verstandelijke beperking en hun buurtbewoners. Bij 'The healing environment of the society' is het de bedoeling dat een grote differentiatie van mensen met elkaar in één buurt wonen, met of zonder een beperking.

Door mensen met een verstandelijke beperking een plaats te geven in de samenleving, wordt er een solide basis gecreëerd voor een kwalitatief hoogwaardige leef- en zorgomgeving. Wonen krijgt de hoogste prioriteit, zorgen voor wordt ondersteunen van, aanbod gestuurd wordt vraaggericht. Om aan de vraag van de cliënten te voldoen ben ik nagegaan wat ze zelf willen en in welke situaties ze zich prettig voelen. Allereerst willen ze een huis met het uiterlijk van een 'gewone' woning, geen instelling met een centrale ingang, maar een huis met een puntdak en voordeur. Wonen, werk en zorg willen ze graag van elkaar scheiden en ondersteunende functies mogen elders in de wijk worden ondergebracht. Naast een gemeenschappelijke woonkamer is er behoefte aan een individuele woon- /slaapkamer met eigen sanitair en voldoende ruimte om bezoek te ontvangen. Deze kamer moet naar eigen smaak ingericht kunnen worden om een persoonlijke sfeer te creëren en het klinische beeld van een instelling kwijt te raken. Er moet plaats zijn voor een snoezelruimte, waar een schemerige, geurende, ontspannende en sfeervolle ambiance heerst. Dit wordt bereikt met verschillende materialen, kleuren, bewegingen en geuren die op de zintuigen inspelen.

De relatie tussen de binnen- en buitenwereld speelt een belangrijke rol bij het prikkelen van de zintuigen. De ramen in mijn afstudeerontwerp zijn op een speelse wijze gepositioneerd, zodat zowel staand, zittend en liggend de buitenwereld waargenomen kan worden, hierbij is rekening gehouden met zichtlijnen op zowel een prikkelende als rustgevende omgeving. In de woning zelf is een 'binnenwereld' gecreëerd, de gezamenlijke ruimte loopt als een 'binnenstraat' door het gebouw. De verschillende activiteiten als koken, televisie kijken, computeren of knutselen vinden plaats op de 'pleinen' die aan de 'binnenstraat' grenzen. Vanuit de kamers hebben de bewoners binnenramen om de activiteiten waar te nemen.

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD 5

SAMENVATTING 6

INHOUDSOPGAVE 8

1. INLEIDING 10

2. PROBLEEMSTELLING 11

VERSTANDELIJKE BEPERKING 17
Wonen 18
Instellingsterrein 19
Zorg 21
Werk en activiteiten 23
Snoezelen 25
REIGERSDAAL 26
Reigersdaal anno 2008 28
Visie 30
Plan van Esdégé-Reigersdaal 32
Integratie versus omgekeerde integratie 35
Een ongewone woonwijk 36

Conclusie 37

Bronvermelding 38

3. ANALYSE 41

LOCATIE 45
Ontstaan van de polder Heerhugowaard 46
Omgevingsanalyse 49
Wegen analyse 49
Bebouwingsanalyse 50
De Draai in beeld 52
ANALYSE INSTELLINGSTERREIN REIGERSDAAL 55
Bebouwingsanalyse Reigersdaal 57
Reigersdaal in beeld 58
Bronvermelding 60

4. ONTWERP 63

Bestemmingsplan De Draai 67
Verschil in woonwensen 69
Thehealing environment of the society 73
Stedenbouwkundig plan 75
Het plein 78
Ontwerp van de woning 82
Interactie met de omgeving 85
Eigen versus gemeenschappelijke woning 86
Materiaalpalet 88
Plattegronden en gevels 90
Doorsnedes 96
Bronvermelding 101

5. CONCLUSIE 102

LITERATUURLIJST 104

INLEIDING

'The healing environment of the society', is een woonvorm voor mensen met een verstandelijke beperking die gaan leven in een 'normale' woonwijk. Huisvesting en voorzieningen voor mensen met een beperking zullen in deze woonwijk centraal staan, maar er is ook ruimte voor voorzieningen als winkels, scholen, sport en horeca. Deze voorzieningen creëren een prettige woonomgeving, waarmee gericht wordt op een brede samenstelling van bewoners, zowel met als zonder beperkingen. Door mensen met een verstandelijke beperking in de samenleving te integreren, leven ze niet langer met de beperkingen van de instelling maar profiteren van de mogelijkheden die de stad hun te bieden heeft.

De aanleiding om te kiezen voor een huisvestingopgave voor mensen met een verstandelijke beperking is tweeledig. Ten eerste is er tijdens mijn studie een bepaalde fascinatie ontstaan voor zintuiglijke architectuur, een gebouw moet je beleven, emoties oproepen en niet alleen bestaan uit een mooi beeld. De huisvesting van mensen met een verstandelijke beperking laat op dit gebied nog veel te wensen over. Daarnaast leek het me een uitdaging om voor deze bijzondere doelgroep een gebouw te ontwerpen.

Mensen met een verstandelijke beperking hebben behalve beperkingen als gevolg van hun handicap het probleem dat ze zich beperkt voelen in hun deelname aan de samenleving, doordat ze op 'groene' instellingen buiten het centrum wonen. De behoefte om erbij te horen en deel uit te maken van de samenleving is groot, maar het integreren in een 'normale' woonomgeving mislukte tot op heden meestal. Ze voelden zich geïsoleerd in plaats van geïntegreerd omdat er nauwelijks contact was met de buurtbewoners. De woningen waren vaak op zorg gericht en niet op het stimuleren van de zintuigen en de ontwikkeling van de bewoners.

Het doel van 'The healing environment of the society' is om mensen met een verstandelijke beperking in de wijk te laten integreren om deel uit te maken van de samenleving. Pas dan is er sprake van een waardig burgerschap. Door het ontwerp optimaal in zijn omgeving te plaatsen, wil ik de bewoners van buitenaf prikkelen

en aanzetten tot interactie met de buurt om ze snel een thuisgevoel te geven. Het gevoel om erbij te horen, zich trots en gewaardeerd te voelen, zijn belangrijke voorwaarden om gevoelens te uiten. Doordringen tot hun gevoelens en deze bespreekbaar maken, kan bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling. Deze gevoelens wil ik extra prikkelen door met tactiele materialen, kleuren en licht de zintuigen te stimuleren.

Het verslag is opgebouwd uit drie delen, 1) de probleemstelling, 2) een analyse van het gebied en de instelling, 3) het ontwerp. De probleemstelling is een onderzoek naar de huidige woonsituatie van mensen met een verstandelijke beperking en de manier waarop ze deel uitmaken van de samenleving. Daarnaast wordt de organisatie Esdégé-Reigersdaal onder de loep genomen en gekeken wordt wat hun visie is. Hieruit volgen de probleem- en doelstelling van mijn afstudeeropgave.

Het tweede deel bestaat uit een analyse van het gebied. Dit begint bij de historie van de polder, om vervolgens in te zoomen op De Draai en instellingsterrein Reigersdaal. Het bestaande landschap en zijn bebouwing zullen hierbij ook aan de orde komen. Het resultaat van de analyse wordt met een fotocompilatie in beeld gebracht.

Het laatste deel is de architectonische vertaling van mijn vooronderzoek. Bij deze vertaling is rekening gehouden met invloeden uit de omgeving. Als eerste zal het bestemmingsplan van de gemeente bekeken worden, om vervolgens mijn interpretatie hierop te geven in een stedenbouwkundig plan. Na het stedenbouwkundige plan zal ik inzoomen op het plein dat onderdeel is geworden van de opgave om vervolgens in te gaan op het gebouw met een vorm geïnspireerd op dat van de stolpboerderij. Hier krijgen alle bewoners met een verstandelijke beperking een woon- /slaapkamer met keuken en eigen badkamer. De gemeenschappelijke ruimte heeft het karakter van een 'binnenstraat' waar alle activiteiten plaatsvinden en staat in verbinding met zowel een prikkelende als een rustgevende buitenwereld.

PROBLEEM-STELLING

PROBLEEMSTELLING

PROBLEEMSTELLING

Dit hoofdstuk betreft een onderzoek naar de huidige en gewenste woonsituatie van mensen met een verstandelijke beperking en hun positie in de samenleving. Een zoektocht naar zintuiglijke architectuur binnen het afstudeeratelier 'Pinball Wizard' stond aan de basis van dit onderzoek. Uit de zoektocht kwam naar voren dat mensen met een verstandelijke beperking een grote behoefte hebben aan prikkeling van de zintuigen. Het merendeel van deze mensen woont echter in paviljoens op instellingsterreinen. Deze instellingen zijn vaak op zorg gericht, het wonen en stimuleren van de zintuigen komen op de tweede plaats. Vandaar mijn onderzoek naar de huidige en gewenste woonsituatie van mensen met een verstandelijke beperking. De bevindingen van dit onderzoek creëerden de probleem- en doelstelling voor mijn afstuderen en de daaruit voortvloeiende ontwerpopgave.

Om met de probleem- en doelstelling uit mijn onderzoek aan de slag te kunnen ben ik op zoek gegaan naar een uitdagende en aansprekende opgave. Hiervoor ben ik terecht gekomen bij instellingsterrein Reigersdaal in Heerhugowaard van de organisatie Esdégé-Reigersdaal. Daar zijn ze momenteel bezig met de voorbereidingen om de instelling en zijn bewoners onderdeel uit te laten maken van een geplande nieuwbouwwijk. Deze wijk, De Draai, in het oosten van de gemeente zal vanaf 2009 over een periode van 8 jaar gerealiseerd worden en huisvesting bieden aan 230 van de 500 bewoners van Reigersdaal. Op Reigersdaal wonen mensen met lichamelijke, verstandelijke en meervoudige beperkingen. Mijn onderzoek heb ik gericht op mensen met een verstandelijke beperking. Het idee is om voor deze doelgroep een concept te ontwikkelen waarin wonen in de samenleving voor de zorg komt.

In dit hoofdstuk wordt eerst huisvesting voor mensen met een verstandelijke beperking behandeld, daarna het onderzoek naar werken, recreëren en de landelijke veranderingen binnen de huisvesting. Het ontstaan van instellingsterrein Reigersdaal zal geanalyseerd worden evenals de visie en de plannen van de organisatie Esdégé-Reigersdaal. Hieruit volgt de probleemstelling en ontwerpopgave voor mijn afstuderen.

AMSTEL BIER

VERSTANDELIJKE BEPERKING

In mijn afstudeerverslag hanteer ik de term: mensen met een verstandelijke beperking, maar ook termen als 'verstandelijk gehandicapten' en 'geestelijk gehandicapten' worden voor deze doelgroep gebruikt. Maar wat verstaan we onder mensen met een verstandelijke beperking en over welke aantallen hebben we het dan?

Mensen met een verstandelijke beperking hebben een sterk verminderde intelligentie. Deze beperking van het denkvermogen (de cognitie) heeft als consequenties (sociale) aanpassingen en beperkingen in communicatie, zelfredzaamheid, huishouden, sociale vaardigheden, gezondheid en veiligheid, vrijetijdsbesteding en werk. Bij het ontbreken van visuele informatie is iemand met een verstandelijke beperking minder goed in staat om met andere zintuigen of het geheugen de ontbrekende informatie te compenseren. Hoe ernstiger de verstandelijke beperking, hoe geringer iemands compensatiemogelijkheden zijn. Des te belangrijker is het om de leef-, woon- en werkomgeving van deze persoon aan te passen. Compensatiemogelijkheden worden extra beperkt als er tevens andere problemen zijn, zoals een visuele, motorische of een auditieve beperking. Door oefenen, levenservaring en de inzet van professionele begeleiding kunnen iemands vaardigheden groeien, maar een beperking van de cognitie is onomkeerbaar en niet te 'genezen'.[1]

In ronde getallen telt Nederland 110.000 mensen met een verstandelijke beperking, 44.000 mensen wonen zelfstandig of bij hun ouders. De rest woont op instellingsterreinen of in gezinsvervangende tehuizen.[2]

WONEN Op het moment dat de begeleiding en verzorging van een kind of familielid met een verstandelijke beperking niet meer thuis kan plaatsvinden, komt er een moment waarop er een keuze gemaakt dient te worden om het kind of familielid ergens anders te laten wonen. Inmiddels weten we dat ook mensen met een verstandelijke beperking zich het prettigst voelen als ze kunnen wonen en leven op een manier die bij hun past. Het is daarom belangrijk om de juiste woonvorm te kiezen, zo voelen sommige mensen met een verstandelijke beperking zich beter in een eigen huis terwijl anderen liever in een woonvoorziening of een beschermde omgeving wonen. Willen ze alleen of samenwonen en welke manier van zorg past het beste bij de woonsituatie. Sommige bewoners zullen behoefte hebben aan 24-uurs zorg terwijl anderen prima zelfstandig kunnen wonen zonder begeleiding en toezicht. Maar, wonen is meer dan alleen een dak boven je hoofd. Een huis is nog niet hetzelfde als een thuis. Een thuis is een veilige plek waar je jezelf kunt zijn. Thuis is een plaats waar ze het beste tot hun recht komen in een vertrouwde omgeving met mensen waar ze zelf voor gekozen hebben.

INSTELLINGSTERREIN

Veel mensen met een verstandelijke beperking die op instellingsterreinen wonen, ondervinden hinder van het feit dat ze alleen met mensen wonen die ook een beperking hebben. Ze maken slechts beperkt onderdeel uit van de samenleving. Door het ontbreken van eigen kamers in de instellingen leven de bewoners op elkaars lip, wat irritaties en spanningen teweeg kan brengen. Het onderdeel uitmaken van een groep kan onprettige gevoelens oproepen en kan als effect hebben dat bewoners agressief of angstig gedrag vertonen in de aanwezigheid van groepsgenoten. Hierdoor gaat de tijd die begeleiders kunnen besteden aan individuele aandacht en ondersteuning vaak verloren aan het reguleren van de onderlinge spanningen en reacties. Voor mijn ontwerpopgave hanteer ik als uitgangspunt dat iedere bewoner een eigen woning, kamer of appartement krijgt voorzien van eigen sanitair en een keuken.

"Om Charmy ben ik nu gelukkig.
Ik, haar moeder, wist niet wat ze kon!
Charmy leeft, leeft op!

Om ouders als ik, schrijf ik dit.
Hoe dat is? Je zorg wordt angst, de veilige haven vaart weg…
"Ze" zeggen dat het goed is, maar weten ze hoe het voelt?
Omdat ik misplaatst angst heb gevoeld die ik geen ouder gun.
Maar bovenal om…

Om een jonge vrouw van 24.
Mijn prachtdochter.
Charmy."

Moeder van Charmy, gedicht voor alle ouders die een woonkeuze moeten maken voor hun kind.

ZORG Het denken over mensen met een verstandelijke beperking onderging de afgelopen dertig jaar belangrijke veranderingen. Tot de jaren zeventig werd voornamelijk het 'medisch model' gehanteerd: mensen met een verstandelijke beperking werden gezien als mensen met een stoornis of ziekte en werden daarom 'opgeborgen' in instellingen die ver buiten de normale samenleving stonden. Bij deze oude benadering was het idee dat de mensen bij elkaar gebracht werden op de plek waar de zorg aanwezig is. De omstandigheden waren slecht en de bewoners leefden geïsoleerd van de maatschappij. Hierdoor werd de persoonlijke ontwikkeling van mensen met een verstandelijke beperking nadelig beïnvloed. De zorg voor mensen met een verstandelijke beperking is in de afgelopen decennia stukken verbeterd en sluit aan op dagactiviteiten of werk. Steeds vaker werden mensen met een verstandelijke beperking gezien als een individu dat recht had op een zo normaal mogelijk leven. Het accent ligt nu op verzorging, therapie en deelname aan dagactiviteiten. Voor mensen met een (ernstige) beperking bestaat het programma vooral uit snoezelen, muziek, zintuigprikkelende activiteiten en beweging. Het besef dat zorg overal geboden kan worden is ontstaan. Een waardig burgerschap kan daarentegen alleen in de samenleving plaatsvinden. Als resultaat van deze gedachtegang is een landelijke ontwikkeling ontstaan waarbij bewoners van grote zorginstellingen teruggaan naar de maatschappij om te integreren in de samenleving. Hierbij wordt verwezen naar het model in Scandinavië, waar de instellingen voor verstandelijk gehandicapten door de wet compleet zijn opgeheven. In die landen

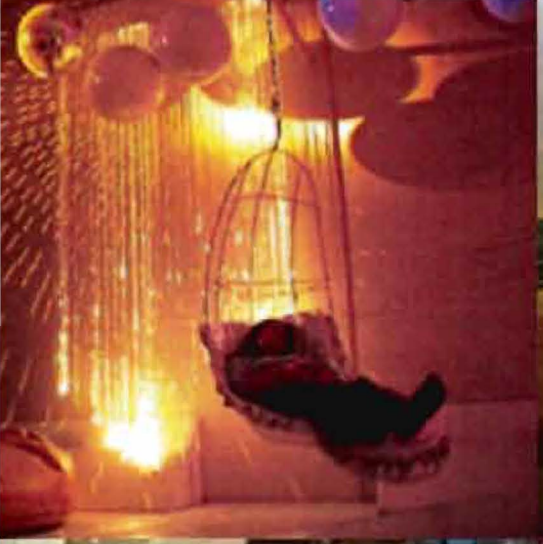
wonen verstandelijk gehandicapten in de maatschappij en wordt de zorg voor hen grotendeels door familie en buurtbewoners gegeven. Deze landelijke ontwikkeling heeft echter niet altijd positieve gevolgen, veelal voelen mensen met een verstandelijke beperking zich in de samenleving meer geïsoleerd als geïntegreerd. Dat komt omdat voor veel mensen met een verstandelijke beperking te weinig aanpassingen zijn gedaan aan de woning en er geen zinvolle dagbesteding is. Een zinvol bestaan is voor mensen met een verstandelijke beperking net zo belangrijk als voor mensen zonder beperking, ze hebben behoefte aan zelfontplooiing en een loopbaan. Het hebben van een loopbaan, zorgt naast structuur in het dagelijkse leven ook voor een groter sociaal netwerk. Het laten integreren in de samenleving van mensen met een verstandelijke beperking is daarom één van mijn uitgangspunten geworden bij het afstuderen.

"Op mijn rondes met de folders kom ik ook mensen tegen;
er wordt me regelmatig gevraagd of ik een kopje koffie wil.
En ik loop dus hier in mijn eigen buurt de folders te verspreiden,
dus heb ik ook veel sociale contacten in de buurt."

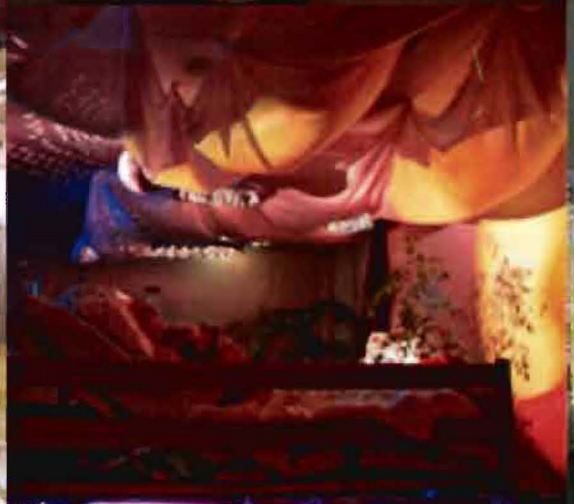
man, 27 jaar, woont met begeleiding zelfstandig

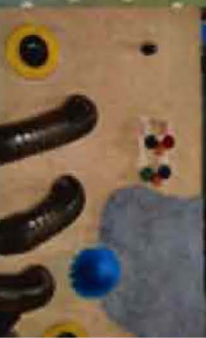
WERK EN DAGACTIVITEITEN

Voor een optimale en zo normaal mogelijke deelname aan de samenleving is het goed als bewoners van een instelling wonen en werken in een zo normaal mogelijke omgeving. Dagactiviteiten worden nu vooral aangeboden op de locaties zelf en er is gemis aan contact met de samenleving. De voorkeur zou uitgaan naar werkprojecten waarvan de activiteiten een arbeidsmatig karakter hebben en die gericht zijn op het leveren van een verkoopbaar product of verkoopbare dienst. Slechts een deel van de mensen met een verstandelijke beperking werkt momenteel op deze manier, terwijl het merendeel op de locatie servicewerkzaamheden verricht (koffie/ thee serveren, afwassen, boodschappen, planten verzorgen), administratieve werkzaamheden doet (post rondbrengen, papier versnipperen, mappen aanmaken) of activiteiten op de kinderboerderij of in de groenvoorziening vervult. Naast de activiteiten die bijdragen aan een zinvolle deelname aan de maatschappij, moet er ruimte zijn voor de 'soosachtige' activiteiten. Doordat voorzieningen op de huidige instellingen vaak ontbreken, blijft het meestal beperkt tot handvaardigheid, muziek maken en textiele werkvormen. Bij eventuele nieuwbouw van instellingen moeten ruimtes gereserveerd worden waar voorzieningen als douches, toiletten, internetaansluitingen, licht en opbergruimtes aanwezig zijn om aan de eisen van deze tijd te voldoen.[3]

SNOEZELEN Zintuigactivering, gevoelsactiviteit, primaire activering en sensomotorische stimulatie worden gebruikt bij mensen met een verstandelijke beperking en vallen allemaal onder de noemer snoezelen. Het woord 'snoezelen' is als neologisme een samentrekking van 'snuffelen' en 'doezelen', al wordt ook verwezen naar de Engelse uitdrukking 'to snooze' (dutten, hazenslaapje, een uiltje knappen).[4]

Snoezelen is er op gericht contact te leggen met mensen met een verstandelijke beperking die in hun eigen belevingswereld zijn. Dit kan gebeuren door de zintuigen te stimuleren met tactiele, vibratorische, visuele en auditieve prikkels. Het is belangrijk dat de ruimte afgesloten kan worden voor invloeden van buitenaf, zoals omgevingsgeluid of medebewoners. Snoezelen kan verveling helpen tegengaan, zintuiglijke waarneming verdiepen en contact bevorderen, het ik-besef en sociale vaardigheden vergroten, isolement doorbreken, aanzetten tot beweging en ontspannen. Al is dat laatste verschillend van persoon tot persoon.[5]

www.esdege-reigersdaal.nl

REIGERSDAAL In 1964 werd besloten om een voorziening te maken voor mensen met een verstandelijke beperking. Voor die tijd verbleven mensen met een verstandelijke beperking op het terrein van "Psychiatrisch Centrum Willibrord" in Heiloo. Daar verbleven ze met twintig tot veertig mensen op een slaapzaal, onzichtbaar gemaakt voor de buitenwereld, achter een hoog hek. Tot in de jaren zestig het besef kwam dat zulke leefomstandigheden niet meer van deze tijd waren. Het idee van het instellingsterrein was geboren, maar voordat het terrein open kon gaan, gingen er nog 12 jaren van vragen aan vooraf. Was een terrein zonder hekken en met veel waterpartijen wel veilig? Is het wel verstandig om auto`s op het terrein toe te laten? En hoe reageren de bewoners van Heerhugowaard? Uiteindelijk is locatie Reigersdaal in 1976 officieel geopend. Voor de inwoners van Heerhugowaard was het park een welkome aanvulling als groen wandelgebied en vele brachten dan ook al snel een bezoek aan het park dat is aangelegd door Mien Ruys. De cliënten van Reigersdaal hadden op hun beurt baat bij het bezoek, de kloof tussen mensen met en zonder een beperking werd kleiner en daarmee ook de drempel om zich aan te melden als vrijwilliger.[6]

Tegenwoordig is Reigersdaal onderdeel van Esdégé-Reigersdaal, een organisatie die in de kop van Noord-Holland ondersteuning biedt aan mensen met een beperking.

De vijvers van Mien Ruys vormen het beeld van Reigersdaal. Afbeelding: www.esdege-reigersdaal.nl

REISERSDAAL ANNO 2008

Bijna 35 jaar geleden was Reigersdaal een moderne instelling en ook tegenwoordig oogt het nog als een instelling waar cliënten een gelukkig leven hebben. Schijn bedriegt, het terrein met de tuinen en vijvers van Mien Ruys mag er dan wel erg mooi bijliggen, veel bewoners krijgen niet de zorg die Esdégé-Reigersdaal hen graag zou willen bieden. Zorg en wonen, gebeurt op groepsgerichte werkwijze inherent aan de opzet van de paviljoens. Er is weinig privacy en het komt voor dat cliënten, die samen op een slaapzaal liggen, ieder in een hoek geplaatst worden om spanningen te vermijden. De begeleiders verliezen veel kostbare tijd met het oplossen van conflicten tussen bewoners, dat ten koste gaat van de tijd die ze hebben voor persoonlijke begeleiding. Veel dagactiviteiten zijn op locatie Reigersdaal niet mogelijk omdat de lokalen van 35 jaar terug geen ruimte bieden, de gebouwen afgekeurd zijn of voorzieningen ontbreken. Om de cliënten meer ruimte te geven zijn er een aantal jaren gelden stacaravans geplaatst en is de uitstroom, van mensen die in een andere wijk dan De Draai gaan wonen, begonnen.

Op basis van de foto`s hiernaast, kan iedereen de conclusie wel trekken dat er van een waardig burgerschap nog geen sprake is. Esdégé-Reigersdaal zal er in de komende jaren alles aan doen, om de visie die ze nastreven, in De Draai waar te maken. Esdégé-Reigersdaal heeft er al veel aandacht aangegeven in de media en er is een plan van eisen opgezet.

De gebouwen zijn afgeschreven en voldoen niet meer aan de eisen. Afbeeldingen: eigen fotomateriaal.

VISIE

Voor een volledige beeldvorming van Esdégé-Reigersdaal ben ik me gaan verdiepen in hun werkwijze, gedachtegang en visie. Naar mijn idee is het namelijk belangrijk om te weten wie Esdégé-Reigersdaal is, wat ze doet en waar ze voor staat. Zonder deze informatie zal een toekomstig ontwerp voor hun cliënten nooit optimaal zijn. Onderstaand de visie van Esdégé-Reigersdaal, dit is geen eigen tekst (bron: www.esdege-reigersdaal.nl)

Esdégé-Reigersdaal biedt ondersteuning aan mensen met een handicap met als doel het bevorderen van de kwaliteit van hun bestaan. Het gaat dan om mensen met een verstandelijke, lichamelijke of meervoudige beperking. De ondersteuning vindt plaats op het gebied van wonen, dagactiviteiten/werken en recreatie. Deze dienstverlening is gericht en toegespitst op de individuele cliënt. Afhankelijk van de vraag van cliënt krijgt de ondersteuning de vorm van advisering, begeleiding, verzorging, verpleging en/of behandeling. Bij het bieden van de ondersteuning wordt ervan uitgegaan dat mensen, ongeacht hun mogelijkheden en beperkingen, fundamenteel gelijkwaardig aan elkaar zijn.

"Mensen met een handicap kiezen zelf hoe ze willen leven.
Alle mensen zijn gelijkwaardig en elk mens is uniek."

www.esdege-reigersdaal.nl

De dienstverlening is erop gericht de cliënt vanuit dit mensbeeld een zo goed mogelijke kwaliteit van bestaan te helpen realiseren. Esdégé-Reigersdaal gaat er hierbij vanuit dat er sprake is van een goede kwaliteit van bestaan als iemand:

- zijn of haar leven op eigen wijze kan inrichten,
- zich optimaal kan ontwikkelen, een optimaal gebruik kan maken van de eigen mogelijkheden,
- leeft in relatie met anderen,
- een plaats heeft in de samenleving,
- met respect wordt bejegend,
- een optimale gezondheid heeft.

Een vooronderstelling bij dit vertrekpunt is dat de organisatie zoveel als mogelijk zal doen om de veiligheid van mensen te waarborgen.

De dienstverlening van Esdégé-Reigersdaal is gericht op het creëren van voorwaarden die er toe leiden dat mensen met een handicap zoveel mogelijk onder gewone omstandigheden kunnen wonen, werken en recreëren. Dat betekent dat het beïnvloeden van de samenleving, waardoor deze steeds meer open komt te staan voor en plaats biedt aan mensen met een handicap, een integraal onderdeel van de dienstverlening vormt.[7]

PLAN VAN EISEN ESDÉGÉ-REIGERSDAAL

WONEN

- Eigen appartement met sanitair.

DAGACTIVITEITEN

- Service centrum;
- Kinderboerderij;
- Groenvoorziening;
- Klussencentrum;
- Centrum voor senioren;
- Steunpunt werken;
- Steunpunt dagactiviteiten.

ALGEMENE VOORZIENINGEN

- Gezondheidscentrum;
- Sportfaciliteiten;
- Grand café;
- Vrije tijd: rolstoeldansen, soos, zangkoor, biljarten;
- Kerkzaal / stilteruimte;
- Vergaderfaciliteiten.

INFRASTRUCTUUR

- Duidelijk herkenbare fiets- en voetpaden;
- Alle routes rolstoel- en rollatortoegankelijk;
- Alle routes autoluw (met uitzondering van de verbindingsweg);
- Alle algemene voorzieningen in de wijk rolstoeltoegankelijk.[8]

Gehandicapt en blind en kan niet ruiken

...and is erg gelukkig

tenstaander' Jan Bakker. De verenging werd opgericht door Rintus Zita. „Prachtige tijden meegemaakt. Ik wil je graag een anekdote vertellen. We waren beroemd vanwege ons nazitten. Eenmaal zei de kantinebeheerder 'mannen jullie zullen over het hek moeten ...ren zijn al ...

ijke prijs. En de glimlach is van het huis ...ider André Bibo.

Cockie wil niet meer weg uit de Van Santenlaan

Esdégé runt wijkrestaurant

NA REIGERSDAAL

...l kopen met een praatje erbij

...LEIN EIJKMAN

...k - Een terrasje pak- ...molen De Otter in ...k met koffie en ge- ...ervolgens een pak ...open of een versge- ...n brood en een praatje ...n met één van de werk- ...rs. Als alles meezit kan ...naf eind dit jaar, begin ...d jaar dankzij een mo-

...ken. Al dat ge- ...ik, het opruit- ...maken en op- ...teen. Vijf jaar ge- ...ze er voor het ...ing niet op toen ...eerhugowaard van ...d haar haar appar- ...de Van Santen- ...ste. Wat haar be- ...t het daarbij. Ze is ...plan ooit nog uit de ...enlaan weg te gaan.

...Het was heel moeilijk. Het is een hele overgang als je altijd zeven mensen om je heen hebt. Eerst en dan nieuwe alleen bezet. Ik heb er erg aan moeten wennen. Vooral omdat je hier ook niet een huiskamer hebt waar je de andere kan ontmoeten. Maar de leading rest dat ik veel vrijheid heb gekregen. En ik leer veel. Kohen ...bevoorbeeld."

De mate van ondersteuning verschilt sterk van client tot client. Cockie heeft niet veel ondersteuning nodig. Af en toe een luisterend oor, een schouderklopje en een oogje in het zeil. Sommige clienten zien nauwelijks een ondersteuner. Maar er zijn ook clienten die 24 uur per dag een op een ondersteuning krijgen.

„Grote ondersteuning betekent: er zijn als we nodig zijn" en het: 'er zijn'. De ondersteuning is vraaggestuurd", zegt Van der Burg.

Lol

Cockie krijgt begeleiding met koken en het schoonmaken van haar ...

Sociale werkplaatsen zijn belangrijk voor on...

Orde op zaken

...VAN DER LEECTE

...werk ook uitbesteden in Oost-Eu... ...komend van de sociale werk... ...ren de 15 en

...ze eenmaal goed op hun plaa... ...ters, erg plezierige collega's z... Qua mentaliteit zijn ze vaak ... waard. Het zijn over het alg... zeer gemotiveerde medewe... Bij onze Nederlandse VDL ... ven werken ruim 150 me... kets met een arbeidsbepe... De derde manier is eigen ... fussenvorm. Bij Hippro, ... nebankproducenten in K... land, hebben wij een h... fabriek verhuurd aan ... werkplaats. Daar mon... nebanken. Dat gaat ... ma samenwerking. De sociale werkplaa... langrijk voor ons, ... leven, maar zeker ... derlandse economi... sen met een arbe... ...men te z...

...n in deze hoek, de ander er zo ver mogelijk vandaan'

NA REIGERSDAAL

Reigersdaal, het centrum voor mensen met een verstandelijke handicap in Heerhugowaard, wordt langzaam maar zeker verleden tijd. Steeds meer clienten leven in 'gewone wijken', in 'gewone huizen'. Maar zijn ze er ook gelukkiger? Vandaag aflevering 1. Op bezoek in cluster De Berg op het Reigersdaalterrein.

aangepast. Minder bruin en oranje. Lichter en vrolijker. Maar de belangrijkste verandering is dat de woongroepen minder druk bevolkt zijn dan voorheen. Waar het tot zo'n vijf jaar terug heel normaal was als tien tot twaalf willekeurig gekozen mensen in een woongroep leefden, wonen er meestal niet meer dan vijf à zes clienten.

Clusters

We zijn in de cluster De Berg. Alice Goldsteen en Karin Dekker hebben vandaag dienst. De woonomheid is bedoeld voor mensen met een ernstige meervoudig handicap.

Ze worden naar de dagactiviteiten gebracht. Dat houdt in ...groot tijnen in ...

...de huiskamer", zegt Goldsteen. „Dan krijg je al gauw dat ze elkaar in de weg gaan zitten. Dan krijgen de hardste schreeuwers hun zin. De een wordt in de ene hoek gezet, de ander daar zo ver mogelijk vandaan."

Toch is er volgens Goldsteen ook nu gezelligheid in woonruimtes als die van De Berg. „Dat missen ze misschien wel als ze hier weg zijn."

...

HEERHUGOWAARD - Op ... avond 9 mei organiseert Esdé... daal voor de 25e keer een w... In 2004 werd deze jaarlijkse v... voor het laatst gehouden ... verzoek is besloten ... evenement we... De toch... ...van Reig... ...daan 88 te Hee...

Na drie jaar afwezigheid op... ...deltocht Reigersdaal

"Denken dat cliënten en nieuwkomers elkaar meteen lief vinden is complete waanzin.
Maar ik geloof dat de zichtbaarheid van verstandelijk gehandicapten zal leiden tot meer acceptatie."

Herman Meininger, bijzonder hoogleraar sociale integratie van mensen met een verstandelijke beperking, Vrije Universiteit Amsterdam.

INTEGRATIE VERSUS OMGEKEERDE INTEGRATIE

Instellingsdirecties worden vanuit de overheid gestimuleerd zo min mogelijk cliënten op de instellingsterreinen te houden. Dus krijgen ze geen geld voor nieuwbouw, ook Esdégé-Reigersdaal niet, terwijl de huidige huisvesting niet meer aan de eisen van deze tijd voldoet. Dus moest er gezocht worden naar oplossingen, zodat er ook op de lange termijn goede zorg en huisvesting geboden kan worden. Bij een aantal vergelijkbare instellingen was integratie van verstandelijk gehandicapten in woonwijken mislukt. Maar 'omgekeerde integratie' is nog steeds een toverwoord: steeds meer instellingen bouwen woonwijken voor 'normale mensen' op hun eigen terrein. Reigersdaal werkt samen met de gemeente aan een nieuwe woonwijk waar zowel integratie als 'omgekeerde integratie' gaat plaatsvinden. Op het huidige terrein van Reigersdaal zullen woningen komen voor zowel 'normale' mensen als mensen met een beperking. Daar tegenover staat dat Esdégé-Reigersdaal het voorrecht heeft gekregen om in de nieuwe woonwijk locaties aan te wijzen voor mensen met een verstandelijke dan wel lichamelijke beperking. Bij deze herontwikkeling van het terrein en de ontwikkeling van de wijk staat de cliënt en zijn behoeften centraal. Het streven is wederzijds begrip en contact met mensen uit de buurt, al kan en moet je integratie niet afdwingen.

EEN ONGEWONE WOONWIJK

Na het besluit om in samenwerking met de gemeente Heerhugowaard nieuwe huisvesting en voorzieningen te gaan realiseren in een 'normale' woonwijk moest Esdégé-Reigersdaal nadenken over de invulling hiervan. In het kort komt het er op neer dat de woon- en leefwensen van de cliënten als uitgangspunt gebruikt worden bij de realisatie van de woningen en voorzieningen voor vrije tijd, gezondheidszorg en dagactiviteiten. De woonprojecten verschillen onderling in opzet om tegemoet te komen aan de verschillende wensen en om de ondersteuningsvragen van cliënten goed te kunnen beantwoorden. Individuele appartementen was een grote wens, dat maakt het voor verwanten van de cliënten gemakkelijker en prettiger om op bezoek te komen. Een andere wens van de cliënten is om deel uit te maken van de samenleving, daarom zullen veel dagactiviteiten buitenshuis plaatsvinden. Gedacht kan worden aan diensten als boodschappen doen en bezorgen, honden uitlaten, een was- en strijkservice en werkzaamheden in de groenvoorziening. Dit heeft ook toegevoegde waarde voor de wijk. Er zal een veilige en toegankelijke infrastructuur komen, het voorzieningsniveau neemt toe en door de aanwezigheid van 24-uurs ondersteuning is de sociale controle in de wijk groot. Deze woon- en leefwensen zal ik meenemen als uitgangspunt voor mijn ontwerpopgave, evenals de visie van Esdégé-Reigersdaal en hun plan van eisen.

Woon- en leefwensen: meer reuring, midden in het groen, nabij een school/wijkcentrum/winkels, in een groep samenleven, zelfstandig wonen, samenleven met mensen zonder een beperking.[9]

CONCLUSIE

In ronde getallen zijn er 110.000 mensen met een verstandelijke beperking in Nederland, hiervan woont het merendeel in instellingen of gezinsvervangende huizen. De leefwereld van mensen met een verstandelijke beperking wordt hier vaak extra beperkt, de instellingen liggen buiten de samenleving en contact blijft beperkt tot medebewoners en begeleiders. Cliënten wonen hier in paviljoens met de uitstraling van een instelling, gedeelde slaapzalen en badkamers. Dit kan tot gespannen situaties lijden.
We kunnen concluderen dat de behoeften aan zelfstandige woningen groot is onder mensen met een beperking. De woning moet een plaats krijgen in de samenleving en gescheiden staan van zorg en werk. Als werk of dagactiviteit is een zinvolle activiteit buiten de deur belangrijk voor structuur in de dagindeling, een sociaal netwerk en contact. Daarnaast moet bij elke bewoner gekeken worden hoe de zintuigen optimaal gestimuleerd kunnen worden, om door te dringen in hun belevingswereld. Als het lukt om door te dringen in hun belevingswereld kan dat helpen bij de persoonlijke ontwikkeling.
Instellingsterrein Reigersdaal heeft ook te kampen met bovengenoemde problemen en voldoet niet meer aan de eisen van deze tijd. We kunnen stellen dat de instelling zijn beste tijd heeft gehad. In samenwerking met de gemeente zal Esdégé-Reigersdaal nieuwe huisvesting en voorzieningen realiseren in De Draai. Hier krijgen mensen met een beperking een zinvolle dagactiviteit en worden ze begeleidt bij het 'zelfstandig' wonen.

BRONVERMELDING

[1] Wildenberg van den, M.M.G., Bewust bouwen, (2002)

[2] Redactie Nationale Woningraad, Woningraad extra, (1996)

[3] Plan van eisen definitief concept, www.esdege-reigersdaal.nl

[4] Wikipedia de vrije encyclopedie, http://nl.wikipedia.org/wiki/Snoezelen

[5] Wikipedia de vrije encyclopedie, http://nl.wikipedia.org/wiki/Snoezelen

[6] Webversie info de draai, www.esdege-reigersdaal.nl

[7] Plan van eisen definitief concept, www.esdege-reigersdaal.nl

[8] PowerPoint presentatie Esdégé-Reigersdaal, www.esdege-reigersdaal.nl

[9] Webversie info de draai, www.esdege-reigersdaal.nl

ANALYSE

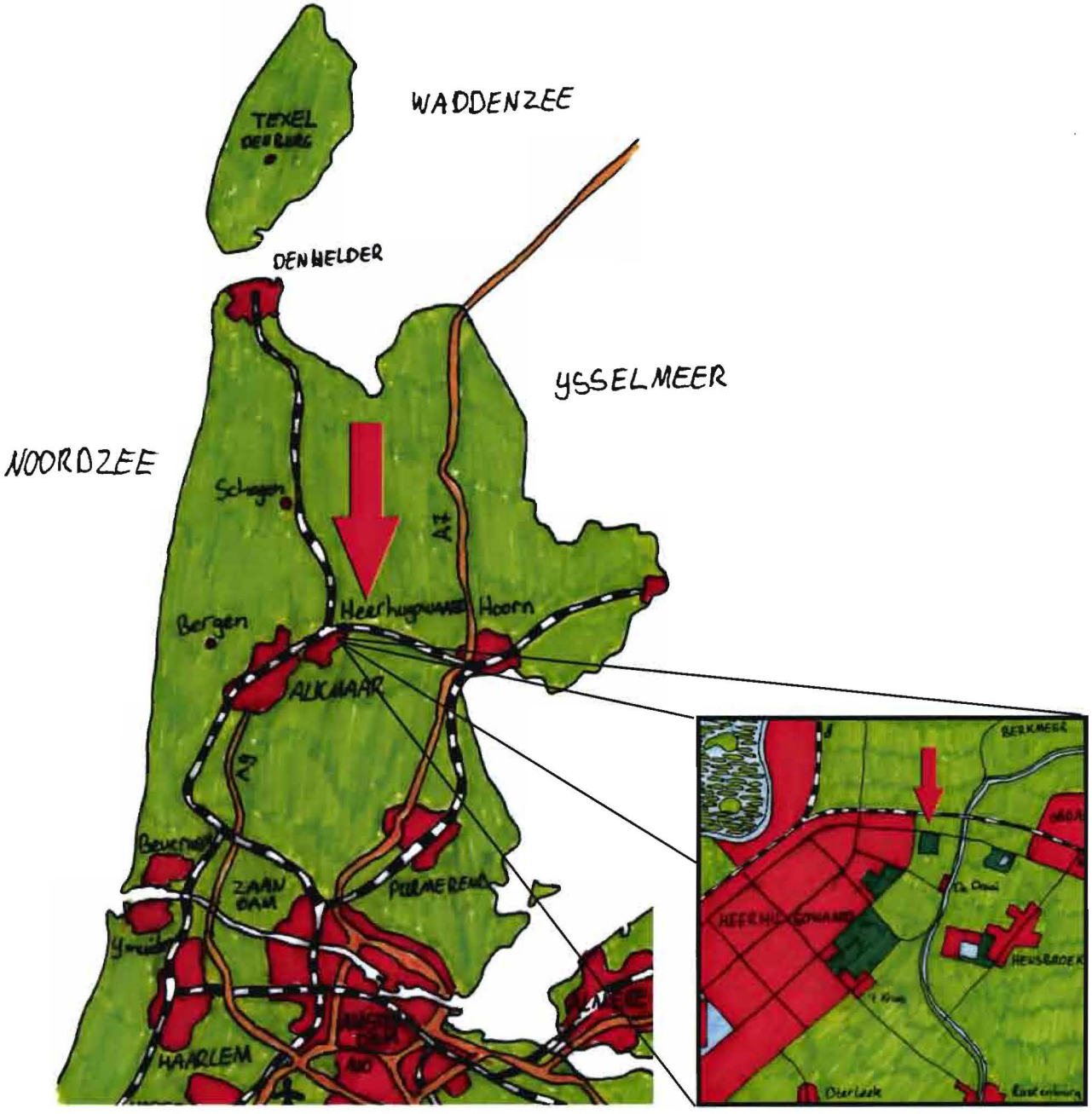
ANALYSE

ANALYSE Dit hoofdstuk betreft de analyse van de locatie en zijn omgeving. Als eerst wordt de ligging en het ontstaan van de polder Heerhugowaard geanalyseerd. Het polderlandschap in het oosten van de gemeente Heerhugowaard, dat bestemd is voor de realisatie van een nieuwe wijk, wordt tegenwoordig aangeduid als De Draai. Deze naam is afgeleid van het buurtschap De Draai dat op de kruising van de Oostdijk en de Van Veenweg is gevestigd. In het polderlandschap staan veel karakteristieke stolpboerderijen en grote landhuizen.

De Van Veenweg splitst de toekomstige wijk De Draai op in een noordelijk en zuidelijk deel. Voor mijn afstudeeropgave concentreer ik me op het noordelijk deel, ten plaatse van de huidige instelling Reigersdaal. Het totale gebied heeft een te grote omvang voor de ontwerpopgave van mijn afstuderen.

Na de analyse van de omgeving en zijn karakteristieke bebouwing zal ik me focussen op het instellingsterrein Reigersdaal. Dat ligt buiten het centrum van Heerhugowaard tussen de akkers en weilanden. Het terrein kenmerkt zich door de waterpartijen die door Mien Ruys zijn aangelegd en opent zich als parklandschap met wandel- en fietspaden voor mensen van buitenaf. De bebouwing bestaat voornamelijk uit paviljoens.

De analyse naar de omgeving van de locatie, de locatie en instellingsterrein Reigersdaal zal ik niet afronden met een 'gebruikelijke' conclusie, maar met een compilatie van beeldmateriaal. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen 'De Draai in beeld' en 'Reigersdaal in beeld'.

Locatie van de De Draai in Heerhugowaard. Afbeelding: eigen materiaal

LOCATIE

De gemeente Heerhugowaard ligt middenin de kop van Noord-Holland, ongeveer 40 kilometer boven Amsterdam. De gemeente ligt ten noorden van Alkmaar en op 20 minuten rijden van zowel het Noordzeestrand als het IJsselmeer. Het is mede om deze centrale ligging dat de gemeente de afgelopen jaren met een enorme bevolkingsgroei te maken heeft gehad. Er is daarom de afgelopen jaren veel gebouwd en ten zuiden van de oorspronkelijke dorpskern hebben de nieuwbouwlocaties de gemeentegrens van Alkmaar reeds bereikt. Nu is er dus besloten om ten oosten van de dorpskern te bouwen in De Draai. Deze toekomstige wijk heb ik gekozen als locatie voor mijn afstudeeropgave, want het wordt een bijzondere wijk, gericht op het integreren van mensen met een beperking.

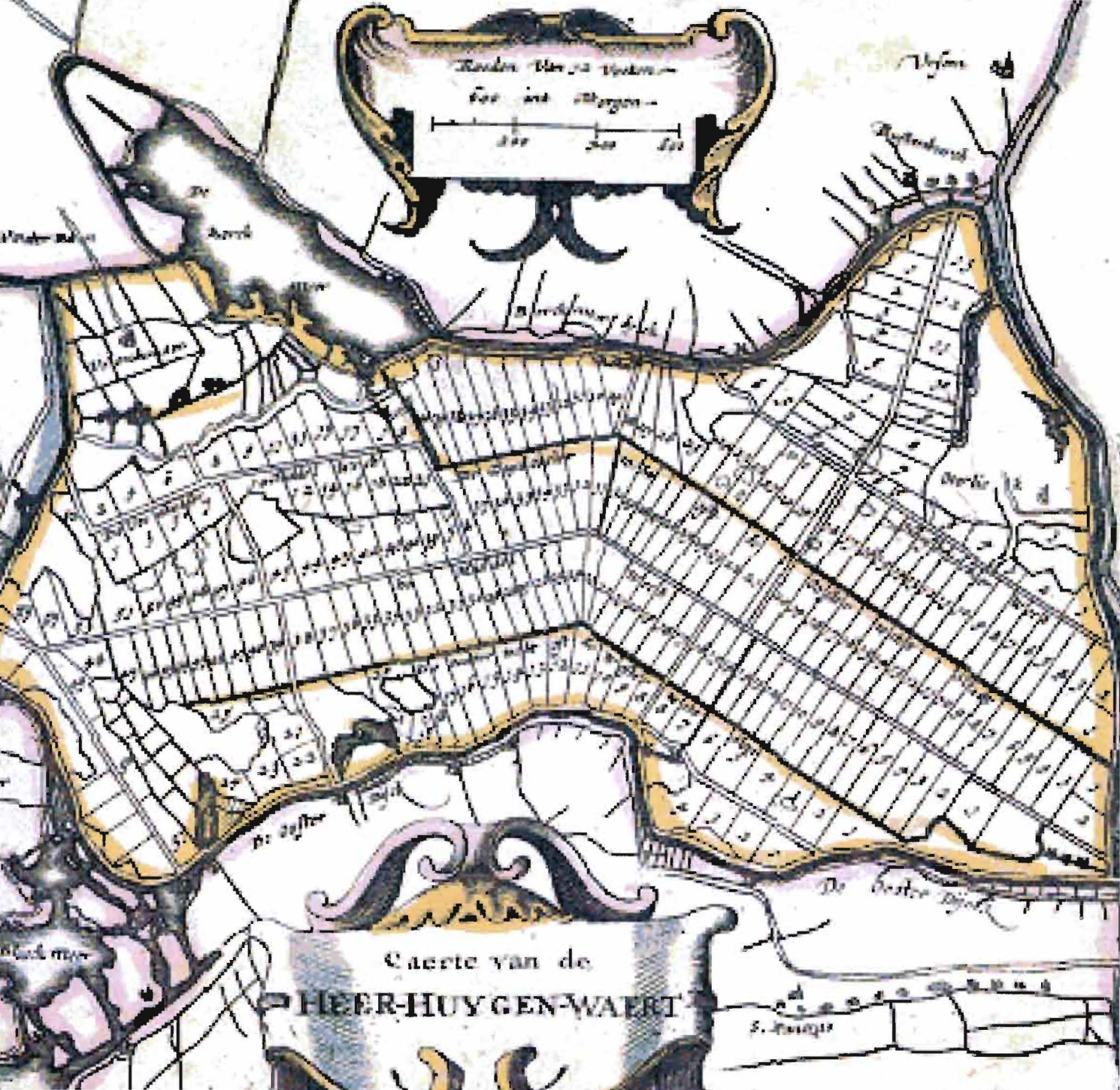
De Draai is van oorsprong een buurtschap in de gemeente Heerhugowaard en gebouwd op het oudste stukje land van de polder, het zogenaamde druipland dat ontstond bij het inpolderen. De Draai ligt tussen de ringvaart en een oude molensloot, genaamd de kolk. In het verleden waren in dit buurtschap een slagerij, smederij, bakkerij, molenmakerij, kruidenier, café en een brandstoffenhandel gevestigd. De Draai heeft zijn naam te danken aan deze bedrijvigheid, de boten die kwamen om de brandstofhandel te bevoorraden maakten na het lossen van de vracht een draai in de ringvaart om een nieuwe vracht te halen. Op het café na is alle bedrijvigheid uit het buurtschap verdwenen.[1]

ONTSTAAN VAN DE POLDER HEERHUGOWAARD

Oorspronkelijk waren grote delen van de kop van Noord-Holland bedekt met veen. Door de winning van het veen en het ontbreken van goede dijken zijn vanaf het jaar 800 veel meren ontstaan in dit gebied waaronder een groot meer dat later door de Huygendijk is opgesplitst in de meren de Schermer en Huygen Waert. In de 17de eeuw besloten particuliere investeerders om de polder Huygen Waert droog te malen voor landbouwgrond. De grondkwaliteit van de in 1630 drooggevallen polder bleek tegen te vallen en er gingen enkele eeuwen overheen voordat er welvaart in de gemeente kwam. De kern van Heerhugowaard begon als een lintdorp langs de Middenweg, tussen de dorpen Zuid, De Noord en 't Kruis, met uitlopers langs onder ander de Hondeweg (thans Van Veenweg) waar buurtschap De Draai ligt.

In 1960 telde Heerhugowaard pas 6.800 inwoners, maar daarna keerde het tij en groeide de gemeente tot boven de 50.000 inwoners in 2007. Door deze explosieve groei zijn er in de loop van der jaren veel wijken bijgekomen welke volgens het patroon van de drooglegging zijn gebouwd.[2]

Kaart van Heer-Huygen-Waert omstreeks 1660. Afbeelding: www.kaartenenatlassen.nl

Caerte van de
HEER-HUYGEN-WAERT

48 De Draai in zijn omgeving, bovenin instellingsterrein Reigersdaal. Afbeelding: eigen materiaal

OMGEVINGSANALYSE

Op de linkerpagina is de variëteit in de omgeving van De Draai te zien. De westkant grenst aan de schilderswijk en recreatiepark De Kabel met tennis- en voetbalvelden, een zwembad, een sterrenwacht en een kinderboerderij. In het noorden grens De Draai aan volkstuinen en een begraafplaats, met daarachter de spoorlijn Heerhugowaard – Hoorn. Aan de oostzijde wordt het gebied ingesloten door de Oostdijk met daarachter het agrarische gebied van de dorpen Obdam en Hensbroek. Ten zuiden van De Draai wordt het gebied begrensd door het Waarderhout, een aangepland bos in beheer van Staatsbosbeheer.

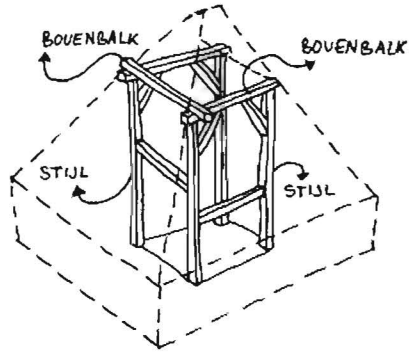
WEGEN ANALYSE

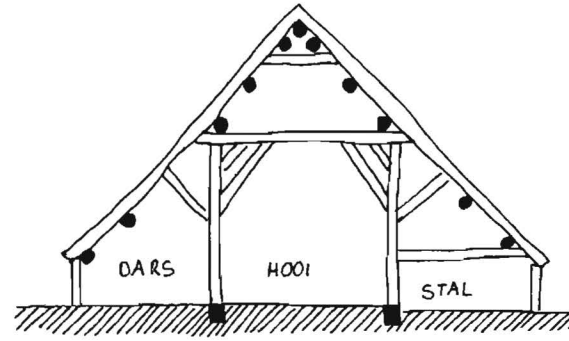
Langs de westzijde van het gebied loopt over de volle lengte een tochtsloot, genaamd de Oostertocht, met naastgelegen fietspad. Aan de noordzijde wordt het gebied begrensd door de Krusemanslaan die in Obdam overgaat in de Braken, een drukke doorgaande verbindingsweg tussen Alkmaar en Hoorn. Ten oosten van het gebied ligt een landweg op de Oostdijk langs de Ringvaart. In het zuiden begrenzen de Jan Glijnisweg en de Beukenlaan het gebied. De Van Veenweg vormt de verbinding tussen De Draai en het centrum van Heerhugowaard en deelt het gebied op in een noordelijk en zuidelijk deel. De Oosterweg is een rustige polderweg die vooral wordt gebruikt door boeren en tuinders om bij hun akkers te komen.

BEBOUWINGSANALYSE

Heerhugowaard was drooggelegd voor de landbouw. Hoewel de grond hier in het begin niet erg geschikt voor bleek te zijn, vestigden boerengezinnen zich in de polder. Naast de Noord, 't Zuid, 't Kruis en De Draai ontstonden er boerenerven langs de dijken. Ook aan de Oostdijk, waar stolpboerderijen gecombineerd met weelderige 'boerderettes' en landhuizen het beeld bepalen.

De beeldbepalende Noord-Hollandse stolpboerderij is over het algemeen vierkante met een piramidevormig dak. Onder dit dak woonde de hele boerenfamilie en was plaats voor de hooiberg, de wagens, de werktuigen en het vee. De stolp is ontstaan toen boeren hun hooiberg, die oorspronkelijk tegen de woning was aangebouwd, gingen beschermen tegen wind en regen. Bij uitbreiding van de boerderij werd tegen de hooiberg aangebouwd, waardoor deze al snel centraal kwam te liggen. De constructie bestaat uit houten balken waarop het dak rust. Deze constructie, een gebint genaamd, wordt in de volksmond het 'vierkant' genoemd. Het dak dat erop rust was vaak van riet, het is licht, was volop voorradig en het is een materiaal dat ademt. Dat laatste was noodzakelijk voor de condens van het vee. Bij sommige boerderijen zijn aan de voorzijde pannen dakspiegels aangebracht, dit werd vroeger gedaan om brandgevaar boven het woongedeelte te voorkomen.[3]

Constructie en doorsnede van een stolpboerderij. Afbeeldingen: eigen materiaal

Noord-Hollandse stolpboerderijen aan de Oostdijk te Heerhugowaard. Afbeeldingen: eigen fotomateriaal

De Draai in beeld

De Draai ligt aan de ringvaart op de kruising van de Oostdijk en de Van Veenweg. Dit druipland is het oudste gedeelte van de in 1630 drooggemalen polder Heerhugowaard. Het café, genaamd 'Gastvrij De Draai', is het enige dat ons nog herinnert aan de bedrijvigheid van de oorspronkelijke buurtschap.

De Draai in beeld

De Oostdijk biedt naast het water uitzicht op authentieke stolpboerderijen en over landerijen. Het gebied is een polderlandschap met akkers en weilanden waar schapen en paarden rustig in de weide grazen. De boompartijen langs de Van Veenweg doorkruisen het gebied als een groen lint.

ANALYSE INSTELLINGSTERREIN REIGERSDAAL

Om het instellingsterrein heen ligt een groen 'kader', welke aan de entreezijde onderbroken is en waardoor een zichtlijn over het park het beeld bepaald. Op het terrein is een bushalte met een verbinding van en naar het centrum van Heerhugowaard. De woningen van de cliënten zijn paviljoens, zie bebouwingsanalyse Reigersdaal. Daarnaast zijn er gebouwen met het zwembad, voorhuis, kerkzaal, therapieruimten en een 'soos'. Het park is ontworpen door Mien Ruys en tussen de prachtige groenpartijen zijn een voetbalveld, kinderboerderij en diverse speeltuinen gelegen. In haar ontwerp is verder veel water toegepast in strak vormgegeven vijvers die refereren naar de lijnen van de verkaveling in de polder. Langs de waterzijde van de vijvers groeit bijzondere flora en fauna zoals orchideeën. In het groen zijn diverse wandelpaden die ook veelvuldig gebruikt worden door mensen uit de omliggende wijken.

Luchtfoto van Reigersdaal. Afbeelding: www.googleearth.com

BEBOUWINGSANALYSE REIGERSDAAL

De bebouwing van Reigersdaal bestaat voor een groot deel uit paviljoens met, vanuit de lucht gezien, veelal de vorm van een dubbel kruis. Een paviljoen wordt gedeeld door zes verschillende woongroepen, elke afzonderlijke woongroep beschikt over een eigen woonkamer en slaapzaal. De groepsgrootte van een woongroep is maximaal zes personen. Door het grootte aantal mensen binnen één gebouw en het ontbreken van privéruimten ondervinden veel bewoners ergernis aan andere bewoners. Hierdoor bestaat de kans dat ze zich anders, bijvoorbeeld agressief gaan gedragen. Dat kan ertoe lijden dat begeleiders meer tijd kwijt zijn aan het voorkomen van onderlinge spanningen als aan de begeleiding en ondersteuning van de individuele cliënt. De paviljoens voldoen niet meer aan de eisen van deze tijd, waarin elke bewoner een eigen (slaap)kamer en sanitair zou moeten hebben. Om toch meer ruimte en privacy te kunnen bieden zijn er in de afgelopen jaren enkele stacaravans geplaatst. Over deze laatste woonvorm kan ik alleen maar zeggen dat ik het schandalig vind dat er in deze tijd van 'weelde' en 'luxe' mensen worden ondergebracht in een 'bouwkeet', om het zo maar even te omschrijven. Bij de entree staan gelukkig ook nog enkele voorbeelden hoe het ook kan, groepswoningen voorzien van het uiterlijk van een huis

Reigersdaal in beeld

Het terrein van Reigersdaal is speciaal ingericht voor mensen met een beperking. Op de instelling zijn onder ander een zwembad, fitnessruimte en voetbalveld aanwezig. Daarnaast worden er activiteiten georganiseerd zoals een rondrit met de paardenwagen en de jaarlijkse kermis.

Reigersdaal in beeld

Veel cliënten van Reigersdaal genieten elke dag van de natuur op het terrein, van de activiteiten op de kinderboerderij zoals het voeren en verzorgen van de beesten tot aan de verrassende fauna in en om de vijvers van Mien Ruys. Het park kan hen daarbij rust bieden of juist prikkelen tot contact.

BRONVERMELDING

[1] Wikipedia de vrije encyclopedie, http://nl.wikipedia.org/wiki/Draai

[2] Wikipedia de vrije encyclopedie, http://nl.wikipedia.org/wiki/Heerhugowaard

[3] Wikipedia de vrije encyclopedie, http://nl.wikipedia.org/wiki/Stolpboerderij

Marja Hendriksen, kunstenares met een verstandelijke beperking. Afbeelding: www.zozijn.nl

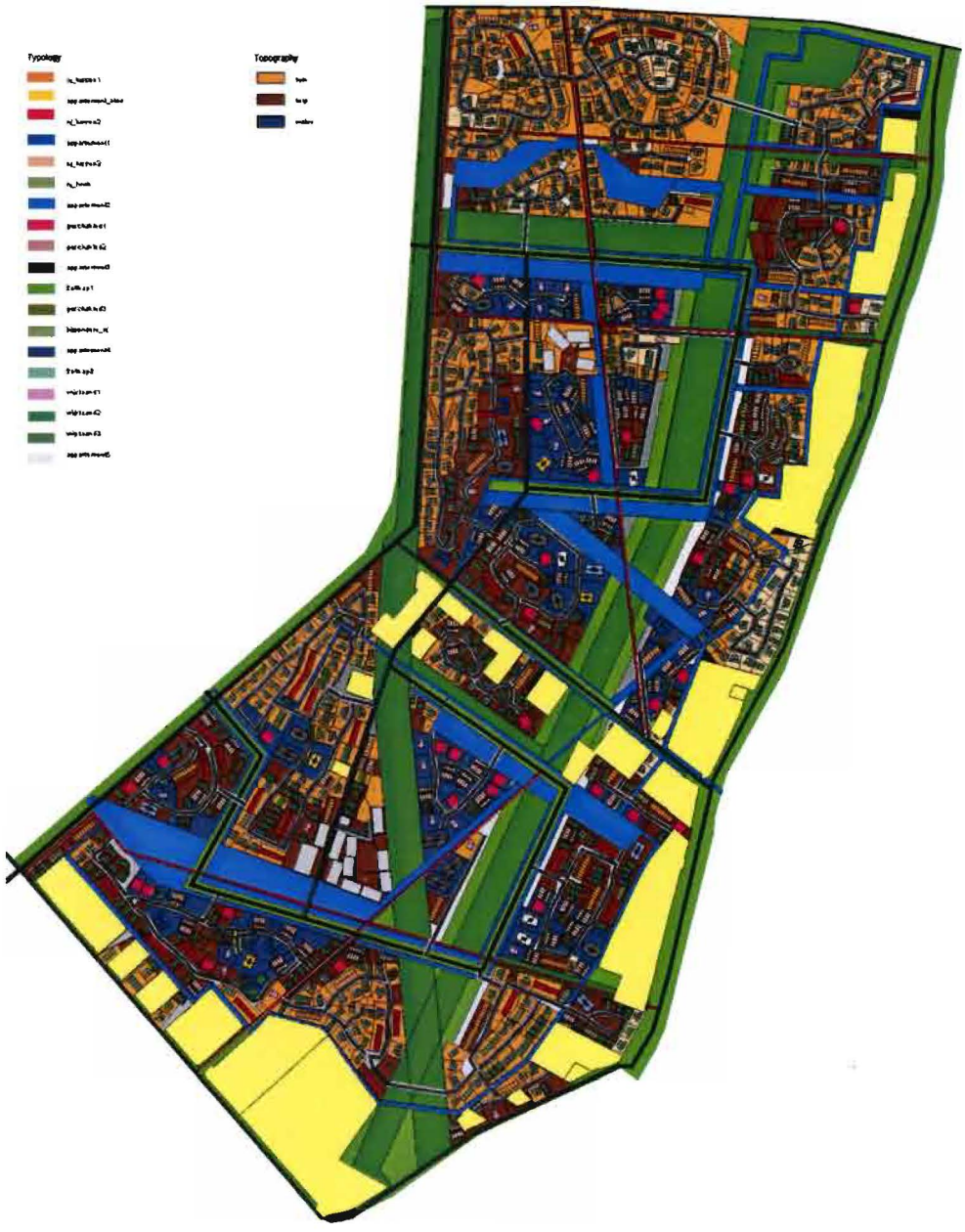
ONTWERP

ONTWERP

ONTWERP De voorgaande hoofdstukken bestonden uit de probleemstelling en analyse, met als resultaat de uitgangspunten voor mijn ontwerpopgave. De kennis die ik gedurende het afstudeerproces heb ontwikkeld is in dit gedeelte van het afstuderen toegepast. Samen met de visie van Esdégé-Reigersdaal en het locatieonderzoek heeft dit geleid tot een resultaat waar ik zeer tevreden mee ben.

Het belangrijkste uitgangspunt bij deze ontwerpopgave is: elk mens is uniek en wil in goede relatie met anderen in de samenleving staan. Men wil op zijn eigen manier vorm en inhoud geven aan zijn geluk en hierbij gerespecteerd worden. Iedereen heeft recht op geluk en een leven waarin waarden als respect, keuzevrijheid, zelfbeschikking, persoonlijke ontwikkeling, solidariteit en eigen verantwoordelijkheid zo goed mogelijk tot hun recht komen. Het hebben van een verstandelijke beperking doet hier fundamenteel niets aan af, maar houdt in dat zij ondersteuning nodig hebben om het leven te leiden dat zij wensen. Deze ondersteuning moet niet alleen uit zorg bestaan, een plek in de samenleving met mensen om zich heen waarvoor ze zelf kiezen en een plek waar ze gestimuleerd worden bij de persoonlijke ontwikkeling zijn zeker zo belangrijk.

Uit de zoektocht naar zintuiglijke architectuur kwam naar voren dat een huis voor mensen met een verstandelijke beperking nog niet direct een thuis vormt. Het visuele beeld van een huis is niet genoeg om tot hun emoties door te dringen. Het aanraken van een gebouw, met zijn materialen, levert wel een directe gewaarwording op waarvan de zeggingskracht gelijkwaardig of zelfs sterker is dan het visuele beeld. Het gehoor, reuk- en smaakvermogen versterken die zeggingskracht. Deze zeggingskracht kan emoties naar boven halen die een positief effect hebben om tot hun gesloten leefwereld door te dringen. Een extra uitdaging van de ontwerpopgave is om de woningen op zo`n manier uit te werken dat de zintuigen gestimuleerd kunnen worden met prikkels waar de bewoners baat bij hebben. Dit heb ik gedaan door gebruik te maken van tactiele materialen, veel kleur, wisselende lichtinval en zicht gericht op plaatsen in de omgeving met veel of juist weinig prikkels.

Typology
Topography

BESTEMMINGSPLAN DE DRAAI

Voordat ik aan het ontwerp van mijn afstudeeropgave ben begonnen heb ik me verdiept in het bestemmingsplan van de gemeente. Samen met de kaart op de linkerpagina vormen ze een indruk over de wijk die in de komende jaren gerealiseerd zal gaan worden. De hoofdstructuur uit het bestemmingsplan zal ik in grote lijnen aanhouden, maar ik heb er mijn eigen invulling aangegeven. Hieronder volgt in mijn eigen woorden een korte omschrijving over de plannen van de gemeente Heerhugowaard en Esdégé-Reigersdaal.

Het betreft een nieuwbouwlocatie aan de oostzijde van de gemeente Heerhugowaard. In een periode van 8 jaar zullen hier ongeveer 2800 woningen gerealiseerd worden die gezamenlijk de wijk De Draai zullen vormen. Uitgangspunten zijn rekening houden met het karakter van een polderlandschap, het creëren van waterberging, een energiezuinige wijk met een duurzame uitstraling en de volledige integratie van de bewoners van Reigersdaal. De Draai zal door de Van Veenweg opgedeeld worden in een noordelijk en zuidelijk deel. De knooppunten in beide delen van de wijk zullen dienen als wijkcentrum voorzien van winkels, horeca, ontspanning en voorzieningen voor onder ander de cliënten van Esdégé-Reigersdaal.
De bestaande infrastructuur blijft grotendeels intact en zal aangevuld worden met een verbindingsweg tussen de wijkcentra`s in de wijk. Doorgaande routes worden beperkt voor de verkeersveiligheid en een beter milieu.

Beide maatregelen worden extra gestimuleerd door een netwerk van fietspaden in de wijk, die eraan moeten bijdragen dat de auto vaker blijft staan. Overige infrastructuur die de nodige aandacht verdient zijn; hoogspanningsmasten en ondergrondse gasleidingen. Waar deze infrastructuur de wijk doorkruist zullen groenstroken met wandel- en fietspaden komen.

Vanuit Esdégé-Reigersdaal en de gemeenschap zijn er wensen om landschappelijke elementen te behouden. In het plangebied zijn een aantal karakteristieke stolpboerderijen aanwezig. Deze nemen in de historie van Heerhugowaard een belangrijke plaats in en zijn als beeldbepalend pand opgenomen in het plan. Het terrein van Reigersdaal is aangelegd door Mien Ruys, waarbij de waterstructuur een belangrijk onderdeel was. Gebaseerd op de polderstructuur zijn strak vormgeven waterpartijen aangelegd die in verbinding staan met de oorspronkelijke rechte kavelsloten. Bovendien groeit er bijzondere flora en fauna langs de waterkanten, zoals orchideeën, hiermee moet rekening gehouden worden. Grote groenpartijen, zoals de bomen langs de Van Veenweg zullen gehandhaafd blijven, deze bepalen al decennia lang het beeld vanuit het centrum richting de Oostdijk.[1] - [2]

"Ik vind het fijn om met een groepje te wonen. Maar niet in een instelling, wel in dit huis. Hier kan ik doen en laten wat ik wil."

man, 38 jaar, woont in studio in gemeenschappelijke woonvorm.

VERSCHIL IN WOONWENSEN

Op Reigersdaal wonen mensen met zowel lichamelijke als verstandelijke beperkingen en al deze cliënten hebben een verschillende mate van zelfstandigheid en een variërende behoefte aan begeleiding en geborgenheid. Door de onderlinge verschillen zal niet elke cliënt baat hebben bij hetzelfde type huisvesting. In De Draai zullen daarom verschillende woningtypen gerealiseerd moeten worden, zodat bijvoorbeeld een cliënt met redelijke zelfstandigheid en een matige behoefte aan begeleiding en geborgenheid in een eigen appartement in de wijk kan wonen. Terwijl anderen voor een groepswoning kiezen, 24-uurs zorg nodig hebben, aan de rand of juist midden in de wijk willen wonen. Aangezien ik niet alle woningtypen kan uitwerken heb ik een keuze gemaakt. In mijn vooronderzoek ben ik al gefascineerd geraakt over de wijze waarop mensen met een verstandelijke beperking reageren op zintuiglijke waarneming van architectuur. Vandaar mijn keuze voor mensen met een verstandelijke beperking en binnen deze doelgroep lijkt me de grootste uitdaging: mensen die het niet redden om een zelfstandig een eigen appartement te bewonen, maar te goed zijn voor de 24-uurs opvang.

Tijdens mijn bezoek aan mensen met een verstandelijke beperking en uit onderzoek bleek dat naast woonwensen en behoeften van de doelgroep waarvoor mijn ontwerp bestemd is, er ook veel individuele woonwensen en behoeften zijn. Hieronder enkele voorbeelden van meer individuele woonwensen en behoeften. Immers, ieder mens is anders en op zijn eigen manier uniek, dat geldt zeker voor mensen met een verstandelijke beperking.

- Cliënten kunnen alleen of samen in een appartement wonen. Deze cliënten kunnen gebruik maken van de wijkposten waar ondersteuning en medewerkers van Esdégé-Reigersdaal aanwezig zijn. Bovendien zal in elk appartementencomplex een gemeenschappelijk appartement dienst doen als woonkamer.
- Voor cliënten die een redelijke behoefte hebben aan geborgenheid en beperkt zelfstandig zijn moet gekeken worden naar begeleid wonen. Dit kan in de vorm van een aanleunwoning.
- Bij sommige cliënten speelt hun handicap een rol bij de keuze van de woning, het is bijvoorbeeld mogelijk dat iemand erg luidruchtig is of woedeaanvallen heeft als gevolg van zijn handicap. Om die reden kan er gekeken worden naar een woning aan de rand van een groenstrook.

Ongeacht om welke woonvorm het gaat wil ik het schema op de rechterpagina hanteren waarbij ik het wonen in de samenleving centraal stel boven zorg en andere activiteiten.

Schema met als doel het wonen in de samenleving centraal stellen. Afbeelding: eigen materiaal

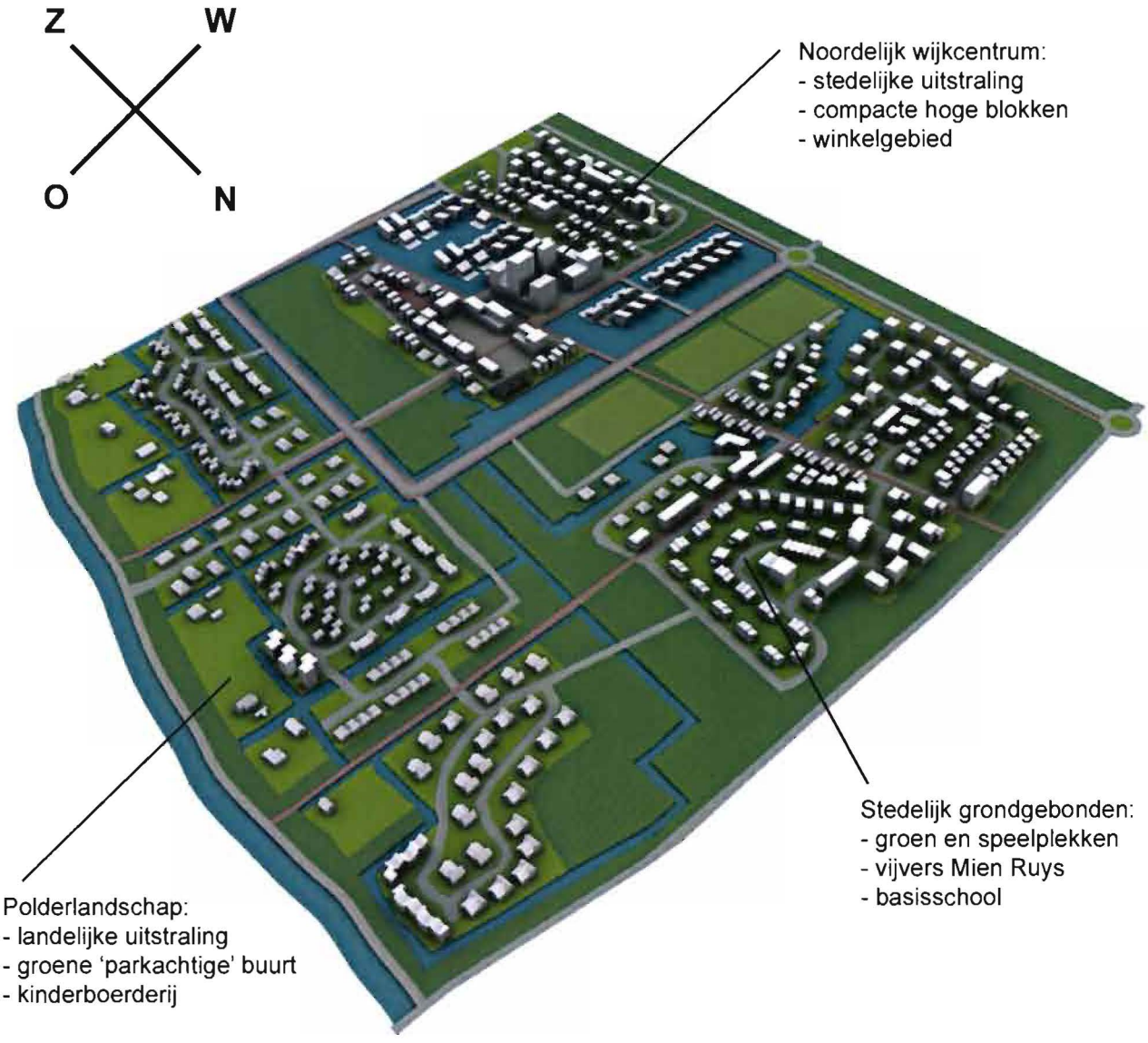
72 Sfeerbeeld 1 Een huiselijke sfeer in een groene omgeving met prikkels. Afbeelding: eigen materiaal

'THE HEALING ENVIRONMENT OF THE SOCIETY'

Het concept 'The healing environment of the society' is de architectonische vertaling van de uitgangspunten van de afstudeeropgave. Het gaat om een woonvorm waarbij mensen met een verstandelijke beperking in de samenleving gaan integreren. Hierbij is het belangrijk dat de woning aan de woon- en leefwensen van mensen met een beperking voldoet. Een ander uitgangspunt is om de woningen op zo`n manier uit te werken dat de bewoners er baat bij kunnen hebben als de zintuigen gestimuleerd worden door prikkels.

Om inzicht te krijgen van de belangrijkste woon- en leefwensen heb ik een overzicht gemaakt in de vorm van sfeerbeelden. Het eerste sfeerbeeld is een huis met een puntdak en eigen voordeur in een rustgevende groene omgeving. De huiselijke sfeer komt terug in de vorm van warmte en gezelligheid bij een haardvuur. Hier is ruimte voor zintuigprikkelende activiteiten zoals snoezelen en ondersteunde zorgfuncties.

Het tweede sfeerbeeld is eveneens in een omgeving vol met prikkelende activiteiten. Er wordt geïntegreerd in de samenleving en er vinden dagactiviteiten plaats die een zinvolle bijdrage leveren aan de samenleving, waardoor er sprake kan zijn van waardering en zelfvertrouwen kan ontstaan. De mensen met een verstandelijke beperking kunnen zelf kiezen aan welke activiteiten ze deelnemen en met wie ze omgaan.

Het noordelijk deel van De Draai. Afbeelding: eigen materiaal

STEDENBOUWKUNDIG PLAN

[Ik heb mij alleen op het noordelijkste deel van de totale wijk gefocust. Als verderop gesproken wordt over het noordelijk wijkcentrum, ligt dit in het zuiden van mijn locatie.] Om de integratie tussen mensen met en zonder verstandelijke beperking zo goed mogelijk te laten plaatsvinden ben ik me eerst gaan concentreren op de stedenbouwkundige setting van de wijk. Het gaat hier om mijn eigen invulling van het gebied met als hoofdstructuur het bestemmingsplan van De Draai. Een belangrijk element is het park dat als gevolg van de onder gelegen gasleidingen het gebied zal doorkruizen. Deze groenstrook wil ik gebruiken als overgangsgebied tussen verschillende 'buurtjes'.

Het noordelijk wijkcentrum in het bestemmingsplan neem ik over, maar met een stedelijke uitstraling. Langs de waterzijde zullen appartementencomplexen komen met in de onderste bouwlaag ruimte voor commerciële doeleinden zoals kantoren en winkels. In de complexen komen ook zelfstandige appartementen voor mensen met een verstandelijke beperking. Op straatniveau komt een boulevard met aan de ene zijde een winkelplint en aan de andere zijde uitzicht over het water. Het parkeren zal ondergronds plaatsvinden en grote delen zullen aangeduid worden als voetgangersgebied. Aan de rand van dit centrum zijn sportvelden gepland in het bestemmingsplan, wat voor mij aanleiding is om het wijkcentrum een sportieve tint te geven. In de commerciële plint komt daarom ruimte voor een fitnessclub, zwembad en diverse sportverenigingen, maar ook aanverwante zaken zoals fysiotherapie, een sportarts en winkels voor sportvoeding/kleding.

Op de plaats van het huidige instellingsterrein, ten noorden van de sportvelden, heb ik een buurtje gepland dat qua opzet het meest op de naastgelegen Schilderswijk zal lijken. Het merendeel van de woningen wordt grondgebonden en er is ruimte voor groen en speelplekken. Een belangrijk element dat ik wil behouden zijn de vijvers van Mien Ruys, die nu onderdeel zijn van het huidige instellingsterrein. Langs deze waterpartij is plaats voor mooie watervilla`s en wandelpaden. Verder zie ik in deze buurt mogelijkheden voor aanleunwoningen en een school, waarbij dan een ruimte uitgerust is als wijkpost.

Langs de Oostdijk wil ik het beeld van het polderlandschap zoveel mogelijk behouden. De kavels zullen opgevuld worden met landhuizen of boerderijen die aansluiten bij de bestaande bebouwing. In het gebied tussen de Oostdijk en het park heb ik eveneens veel vrijstaande of twee-onder-één kapwoningen, deze komen in een landelijke setting te staan. Het is niet de bedoeling dat deze strook langs de dijk gezien wordt als een aparte buurt, want ik wil dit lint doortrekken tot in het zuidelijk deel van De Draai. Voor iemand die door zijn beperking erg luidruchtig is of woedeaanvallen heeft is dit een ideale woonomgeving. In deze buurt zal de kinderboerderij, die verdwijnt op de huidige locatie het best tot zijn recht komen en uiteraard zal hier ook een wijkpost komen. De lage bebouwingsdichtheid wordt vervolgens gecompenseerd door de hoge bebouwingsdichtheid die ik gepland heb bij het wijkcentrum.

"Je hebt een centraal appartement, waar gekookt wordt en waar je je voor kunt inschrijven. Dat doe ik wel want ik vind het belangrijk om mensen te ontmoeten. Ik vind alleen zijn prettig, maar ik vind het ook prettig om mensen om me heen te hebben, anders vereenzaam ik."

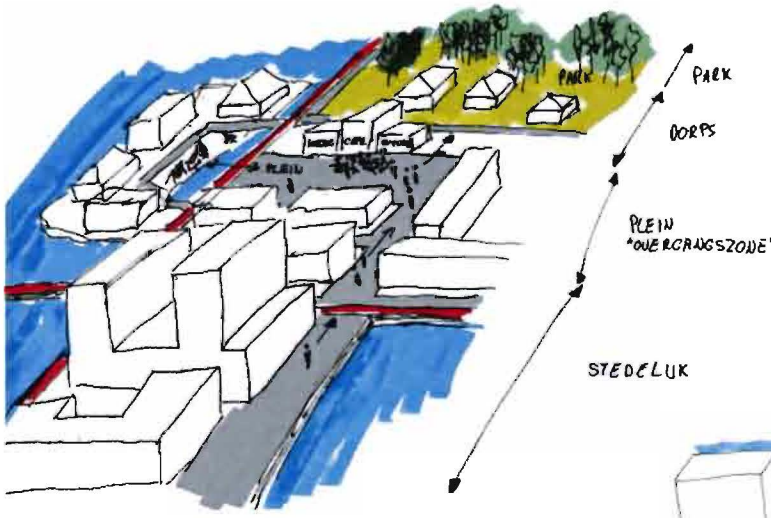
vrouw, 37 jaar, woont in een appartement met gezamenlijke voorzieningen.

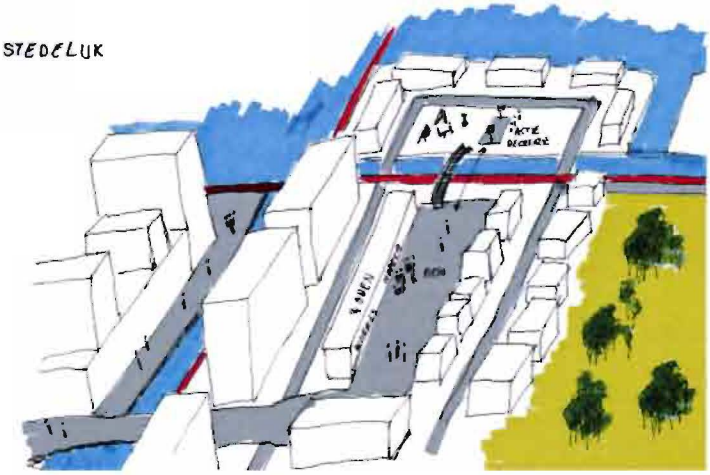
Sfeerbeeld 2 Een samenleving vol eigen keuze`s en zinvolle dagbesteding. Afbeelding: eigen materiaal

HET PLEIN Aangezien uitwisseling met en waardering van buurtgenoten kan bijdragen aan de ontwikkeling van de cliënten is het integreren in de samenleving een belangrijk uitgangspunt voor mijn ontwerpopgave. De locatie speelt hierbij een grote rol en daarom heb ik gekozen om het gebouw aan de rand van het noordelijk wijkcentrum te plaatsen. Een groene woonomgeving in het centrum die erg laagdrempelig is doordat het dicht bij stedelijke voorzieningen zoals openbaar vervoer, winkels, lunchrooms, cafés, supermarkten en de brievenbus is gelegen.

Zoals in mijn stedenbouwkundig plan omschreven zal het noordelijk wijkcentrum een stedelijke uitstraling krijgen. Om deze uitstraling te versterken wil ik een plein toepassen en daarmee tevens een 'overgangszone' creëren naar het park. Om de intimiteit van het plein optimaal te maken komt er langs de rand bebouwing, de morfologie daarvan bestaat hoofdzakelijk uit een stadsplint met ruimte voor restaurants en cafés op de begane grond met daarboven woningen. Hier liggen ook kansen voor het zelfstandig wonen, de wereld van boven zien en er beneden aan deelnemen. In het wijkrestaurant kunnen cliënten van Esdégé-Reigersdaal maaltijden serveren aan senioren of buurtbewoners die willen eten tegen een schappelijke prijs. Maar ook het serveren van een kop koffie of het terras bedienen zijn mogelijke dagactiviteiten voor de cliënten. Naast de horecavoorzieningen zullen er ruimtes komen met voorzieningen voor dagactiviteiten.

Het plein is een overgangszone tussen het stedelijk en het landelijk gebied.

Op het plein komt een horecaplint en terrassen ook is er ruimte voor de kermis en activiteiten.

Ontwerpschetsen. Afbeelding: eigen materiaal

De stedenbouwkundige situatie, met centraal het plein. Afbeelding: eigen materiaal

Het plein zal onderdeel uitmaken van een voetgangersgebied en in verbinding staan met de winkelboulevard. Uitzondering hierop is een fietspad, dat onderdeel uitmaakt van een netwerk van fietspaden, waarmee de gehele wijk met elkaar in verbinding staat. Deze zogenaamde fietssnelweg is extra breed uitgevoerd, speciaal voor mensen met een beperking, zodat die zich zelfstandig door de wijk kunnen verplaatsen. Het gebied zal autoluw worden, om deze reden zijn de straten smaller gemaakt. Mensen kunnen niet snel doorrijden en elkaar inhalen, ook hebben de fietsers op de fietssnelwegen voorrang.

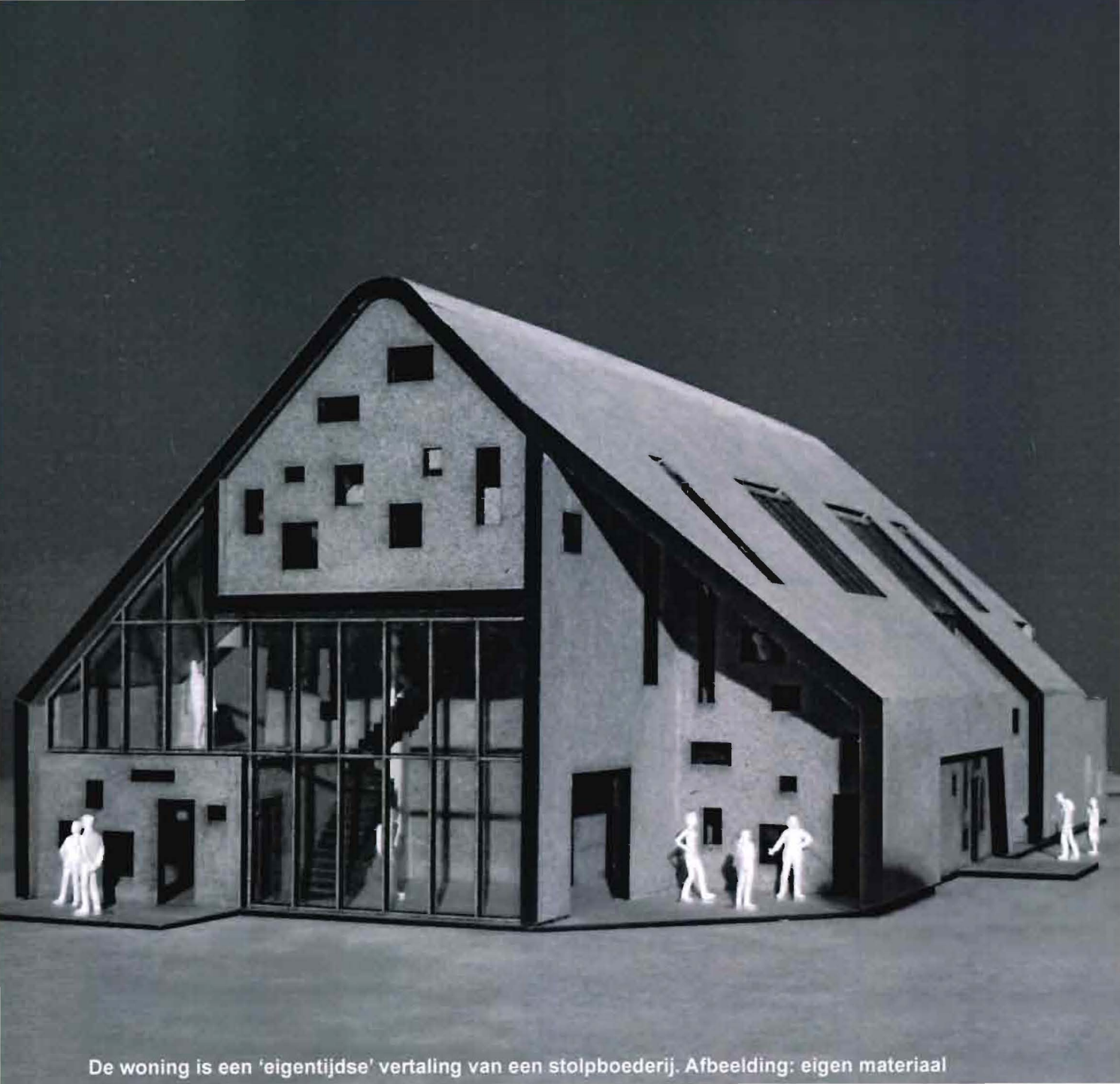
Eén keer per jaar hebben de bewoners van Reigersdaal hun jaarlijkse zomerfeest en natuurlijk de kermis. Het is voor velen een feest waar ze zich maanden op verheugen. Als je vraagt wat ze mee willen nemen van het bestaande instellingsterrein, hoor je naast de kinderboerderij en het zwembad vaak de kermis. Het plein zou hiervoor de ideale locatie zijn, een grote open ruimte met cafés en terrasjes. Een plek waar cliënten met elkaar, met de begeleiders maar ook met mensen uit de buurt een biertje kunnen pakken. Naast de kermis is er ook ruimte voor de wekelijkse markt en activiteiten. Hiermee zal de levendigheid van de wijk vergroot worden.

"Het moest geen openluchtmuseum worden.
We willen rekening houden met de omgeving maar wel eigentijds blijven."

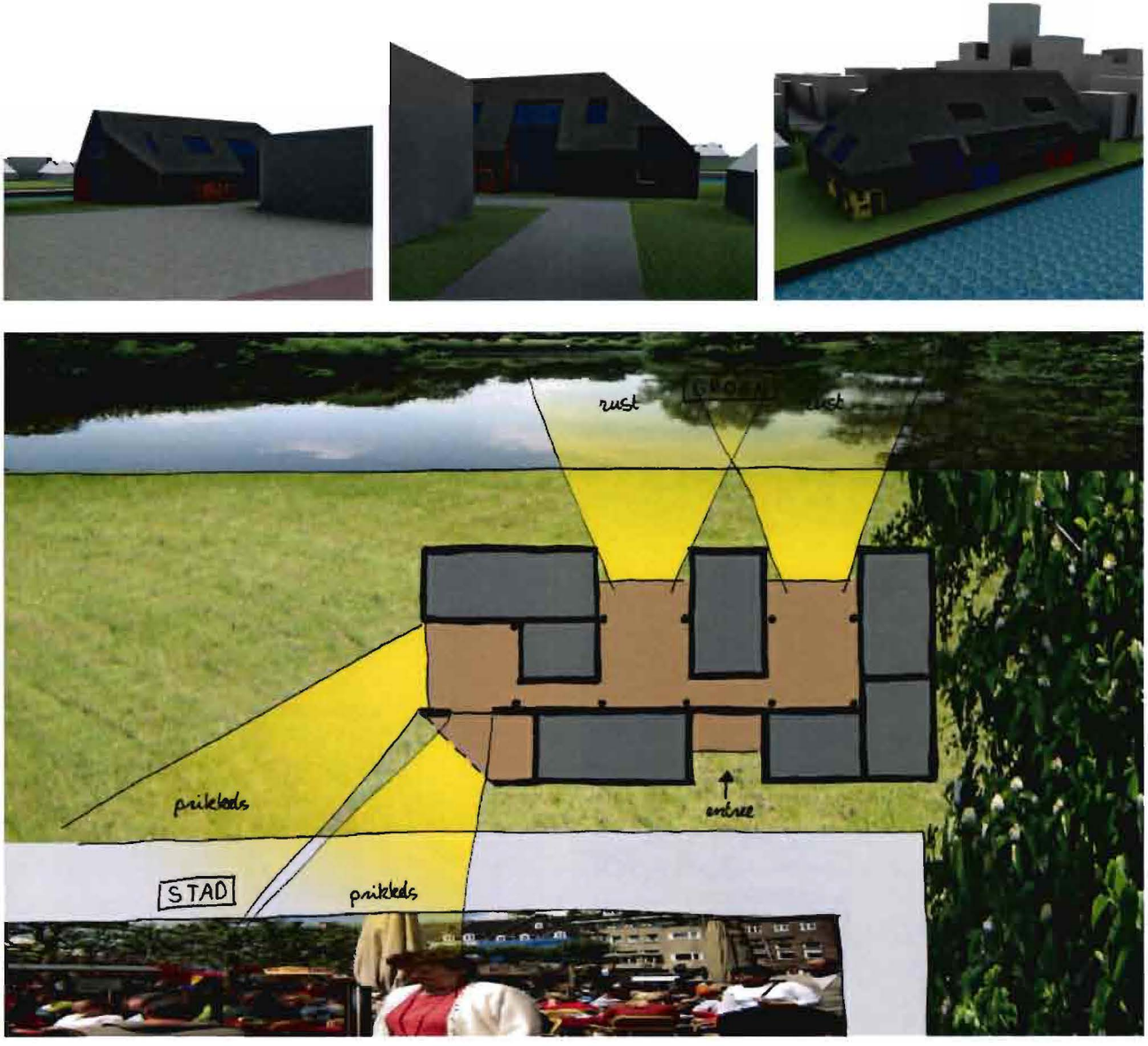
Geert Bosch, www.bouwenbijboerderijen.nl

ONTWERP VAN DE WONING

Mijn keuze om alle functies onder één dak te brengen is afgeleid van de stolpboerderijen in de omgeving. Bij een stolpboerderij zijn alle functies onder één dak, de boerenfamilie woonde daar, het vee stond er gestald, centraal lag het hooi opgeslagen en er was een dars voor de wagens en de werktuigen. Het dak en de houten constructie vormen het bindend element waaronder alle programmaonderdelen plaatsvinden. Op deze manier wil ik de groepswoning vormgeven, alle onderdelen onder één dak en toch onderdeel uitmakend van de omgeving. De bewoners willen immers een eigen huis, met een eigen voordeur en een eigen sleutel, maar tegelijkertijd willen ze op begeleiding kunnen rekenen en gebruikmaken van gemeenschappelijke ruimtes om andere bewoners te ontmoeten. Eigenlijk is het dus een kleine ministad onder één dak, een straat met woningen en voorzieningen in het verlengde van de buitenwereld. Om het programma op deze manier in te passen en om aansluiting te zoeken bij de landelijke omgeving heb ik de hoofdcontouren van de stolpboerderij als uitgangspunt genomen bij het ontwerp.

De woning is een 'eigentijdse' vertaling van een stolpboederij. Afbeelding: eigen materiaal

84 Interactie met en prikkels uit de omgeving zijn belangrijk bij het ontwerp. Afbeelding: eigen materiaal

INTERACTIE MET DE OMGEVING

De cliënten geven aan dat wonen in de samenleving, liefst in een huis met een zadeldak en een eigen voordeur, de voorkeur heeft. Belangrijke voorwaarden daarbij zijn een prikkelende omgeving en ruimte voor groen. Aangezien niet iedereen hetzelfde is en ook niet dezelfde behoeften heeft, is het gebouw zo ontworpen dat er binnen de woningen verschillen bestaan in de hoeveelheid prikkels van buitenaf. Enkele woningen zijn op het plein en de stad gericht, terwijl andere woningen uitzicht bieden over het water of park. In de gemeenschappelijke woonkamers werkt het principe hetzelfde, op het moment dat er behoefte is aan rust kan men kiezen voor de tuinkamer en is er behoefte aan prikkels en interactie dan biedt de woonkamer met zicht op het plein uitkomst.

Het noordelijk georiënteerde karakter van het gebouw is een bewuste keuze, ondanks dat de woningen niet speciaal bedoeld zijn voor mensen met een visuele beperking, is de kans bij mensen met een verstandelijke beperking wel veel groter op een visuele aandoening. Met zo`n visuele beperking is direct zonlicht heel onaangenaam en bieden grote raampartijen op het noorden een veel beter en constanter licht.

EIGEN VERSUS GEMEENSCHAPELIJKE WONING

Op Reigersdaal hebben de bewoners geen eigen kamer en ontstaan er onderlinge irritaties en spanningen doordat ze constant in elkaars nabijheid leven. In het nieuwe ontwerp krijgt elke bewoner een ruime woon- annex slaapkamer, met een eigen keukenblok, een badkamer en een deur met toegang tot een buitenruimte. Om de privacy van de bewoners te waarborgen en ze echt het gevoel van een eigen huis te geven is er een dubbele voordeur toegepast. Dat houdt in dat iedere bewoner van de woongroep naast een sleutel van de voordeur een sleutel heeft om zijn eigen deur op slot te doen. Dat is hun domein en zij bepalen wie daar binnen komt. Familie of vrienden kunnen nu uitgenodigd worden zonder dat die het idee hebben dat ze bij de groep te gast zijn, wat een veel gehoorde klacht is. De bewoners bepalen zelf de kleur en inrichting, moeten zich thuis kunnen voelen, hebben de keuze wat er gebeurd en wie er binnenkomt. Individueel of per tweetal hebben de woningen aan de buitenzijde een eigen karakter, door gebruik van verschillende kleuren, materialen, afmetingen en vormen.

In de gemeenschappelijke ruimte zijn hoeken gecreëerd om verschillende activiteiten mogelijk te maken zoals, koken, knutselen, televisie kijken of computeren. Het lijkt in die zin op een kleine ministad waarin het dagelijks leven zich afspeelt. Met uitzondering van de woningen bevindt alles zich onder één dak in een niet afgesloten ruimte. Hier speelt het 'straatleven' zich af, zoals ontmoeten of gezamenlijke activiteiten, door binnenramen kunnen de bewoners vanuit hun woon- annex slaapkamer deze activiteiten waarnemen.

De woon- annex slaapkamers hebben een keuken en eigen badkamer. Afbeelding: eigen materiaal

MATERIAALPALET

Het complex zal aan de straatzijde, daar waar hij in het openbare leven verschijnt, een zelfverzekerde, robuuste en volwassen uitstraling krijgen. Voor een extra robuuste uitstraling en om de vorm van een stolpboerderij te benadrukken wordt er een schil toegepast die gevel en dak één maakt. Deze schil fungeert als een grote envelop die alles tot een geheel vormt en met het uiterlijk van traditioneel zink wordt een volwassen uitstraling bereikt. Door ZINKLOOK ® met een zogenaamd 'dubbele staande fels' toe te passen, wordt hetzelfde strakke esthetische uiterlijk als zink gehaald en tegemoet gekomen aan steeds zwaarder wegende milieu aspecten. In de robuuste schil zijn uitsparingen aangebracht waarachter de 'zelfstandige woningen' als een verzameling van in kleur gestuukte elementen zichtbaar worden.[3]

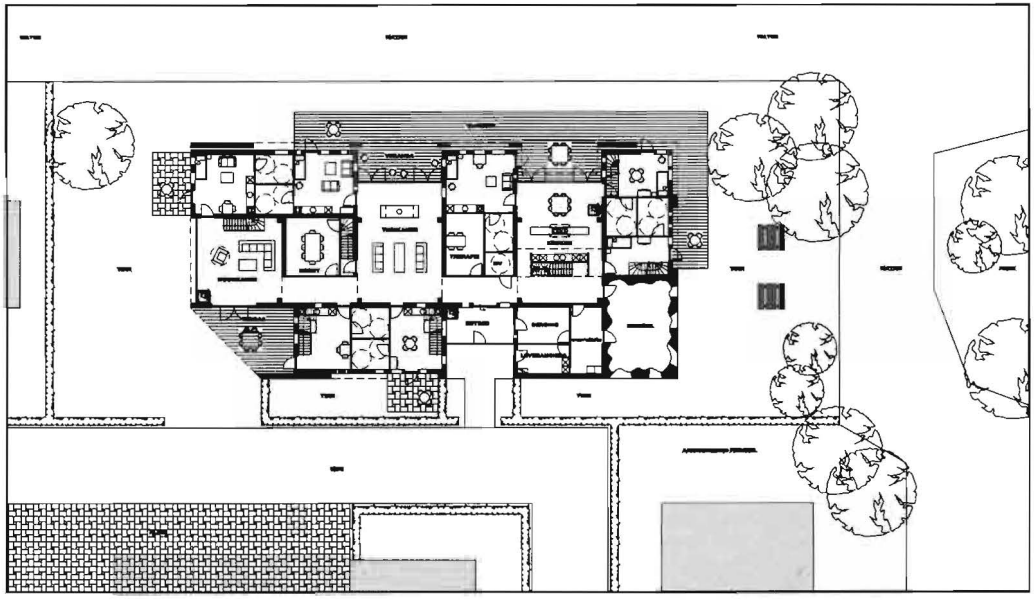
De binnenkant van het complex, zal een veilige, vertrouwde en geborgen uitstraling moeten krijgen waar mensen met een verstandelijke beperking zich thuis voelen. Het zal een combinatie zijn van tactiele en kleurrijke materialen in een robuuste schil met grote glasopeningen. De houten constructie bestaat uit gigantische gebinten van Siberisch lariks die in het zicht zijn gelaten en door hun natuurlijke veroudering een expressieve kracht aan het interieur geven. De binnenstraat wordt gevormd door gestuukte elementen in diverse vormen, afmetingen en kleuren. In de gemeenschappelijke ruimtes wordt er een decoratieve verf toegepast met de eigenschappen van leer, suède of een geweven materiaal. Het resultaat maakt nieuwsgierig, mensen moeten even voelen.[4]

Dak en geval zijn één schil. Afbeelding: www.kalzip.nl - Foto van lariks. Afbeelding: www.baxhouthandel.nl 89

PLATTEGRONDEN EN GEVELS

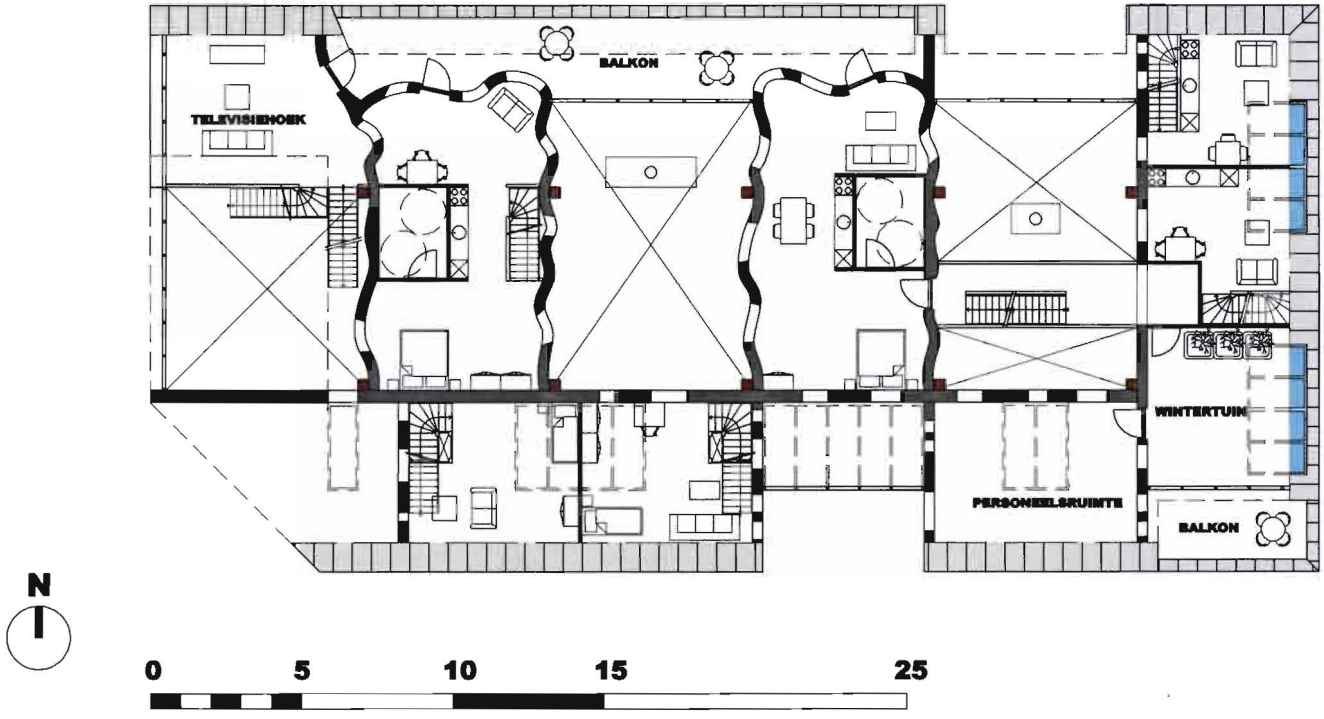
90 Situatie. Afbeelding eigen materiaal

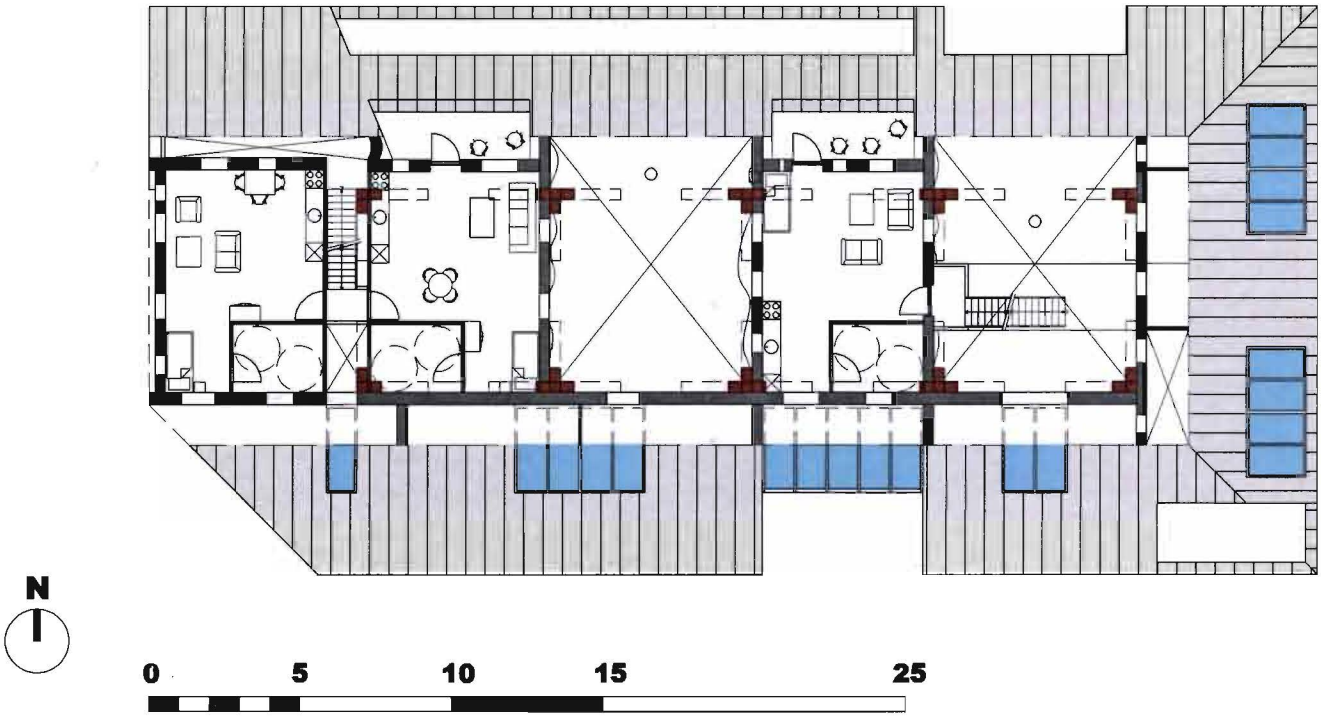

Begane grond. Afbeelding: eigen materiaal

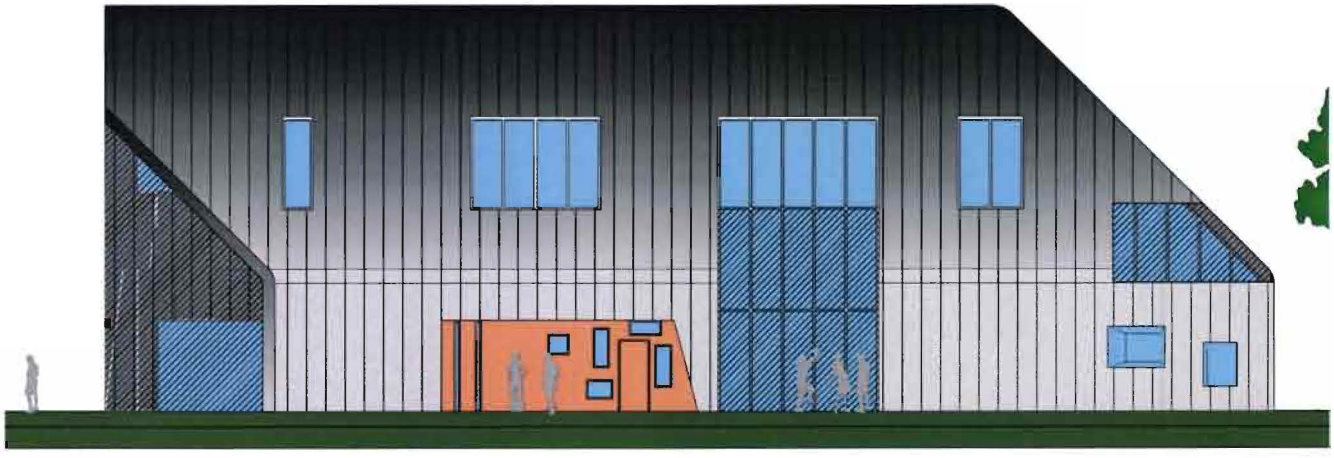
92 Eerste verdieping. Afbeelding: eigen materiaal

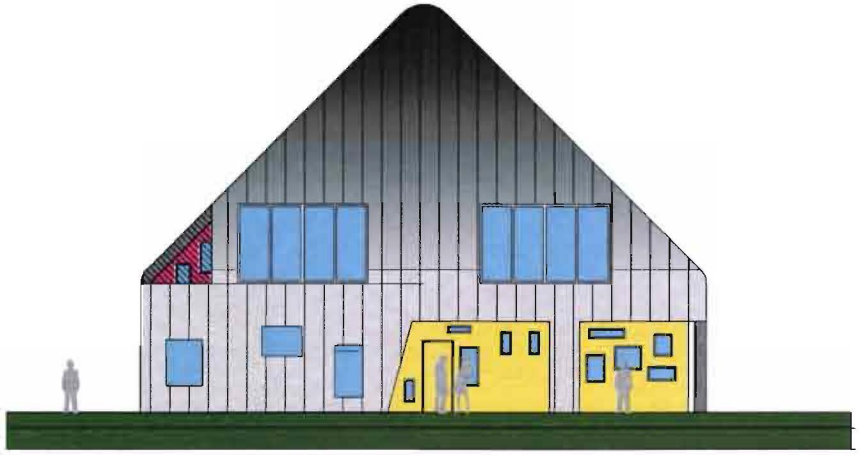
Tweede verdieping. Afbeelding: eigen materiaal

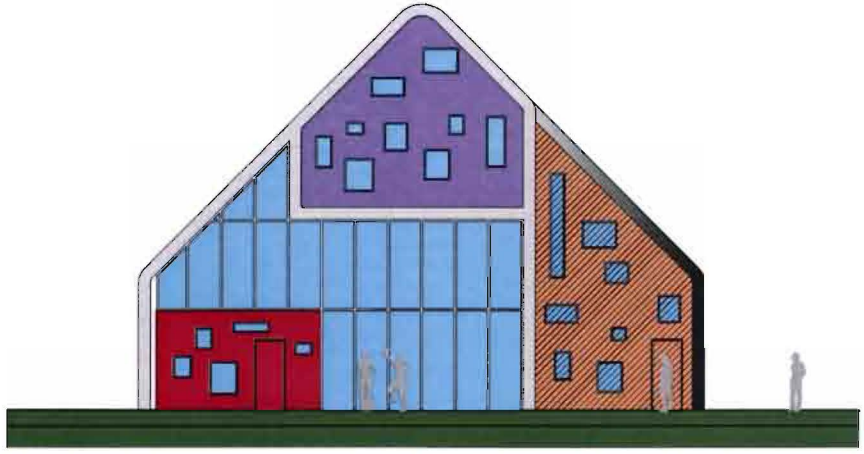
Noordgevel. Afbeelding: eigen materiaal

94 Zuidgevel. Afbeelding: eigen materiaal

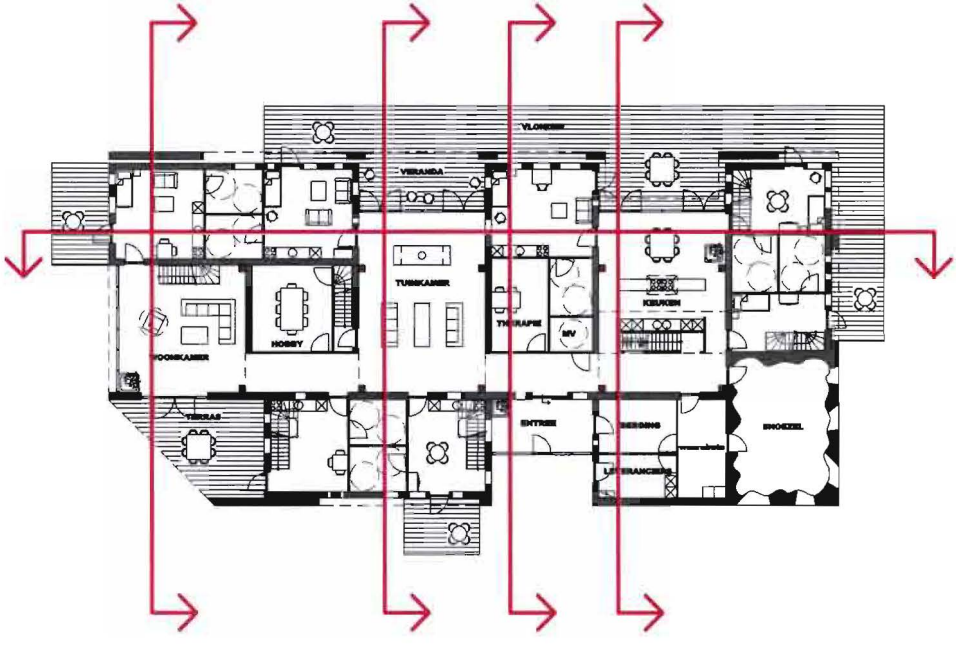

Oostgevel. Afbeelding: eigen materiaal

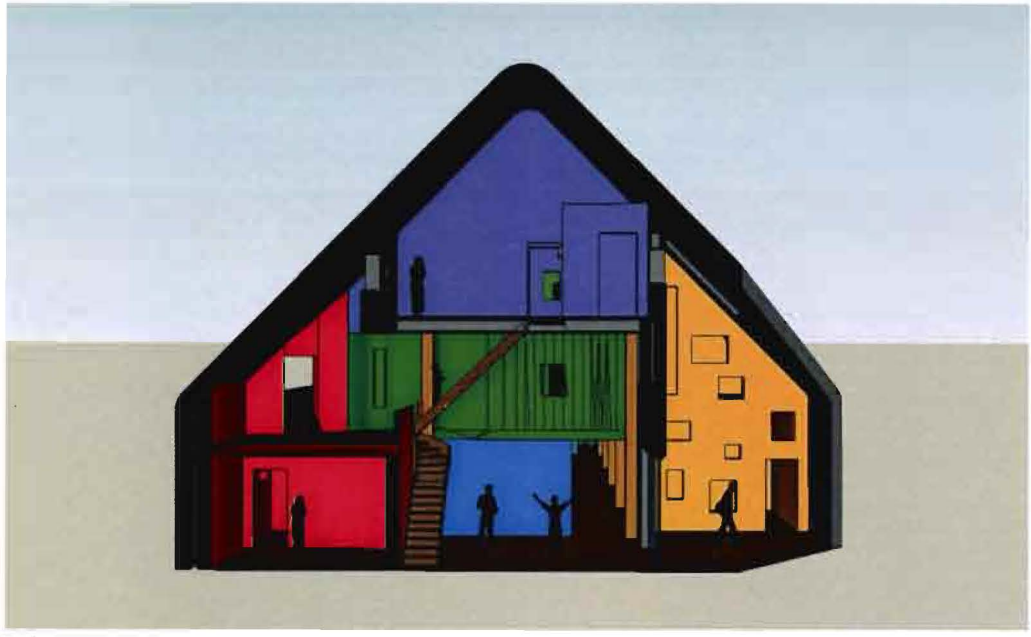

Westgevel. Afbeelding: eigen materiaal

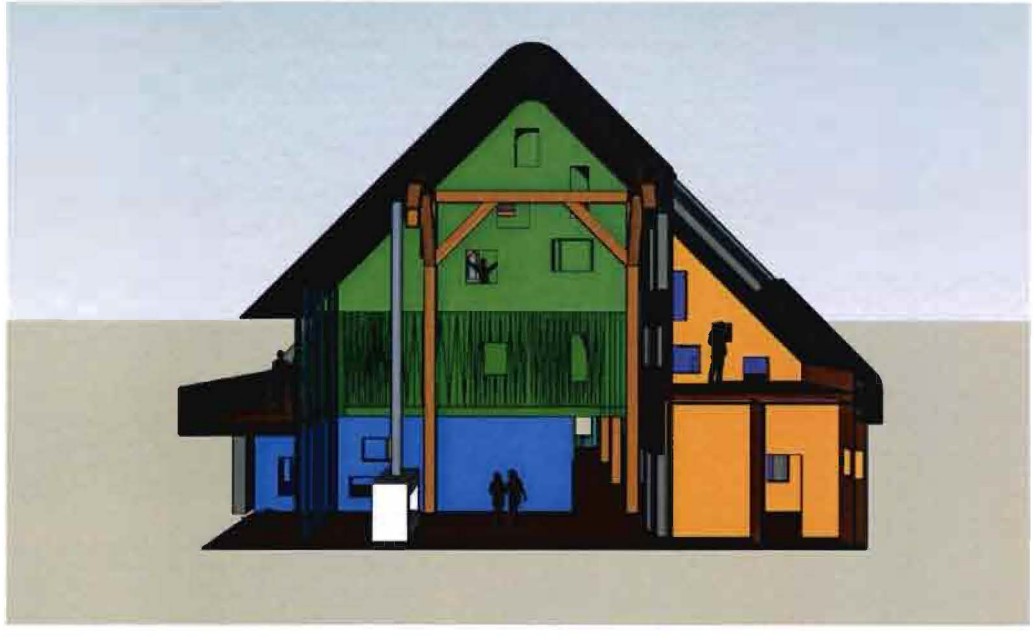
DOORSNEDES

96 Overzicht van de doorsnedes. Afbeelding: eigen materiaal

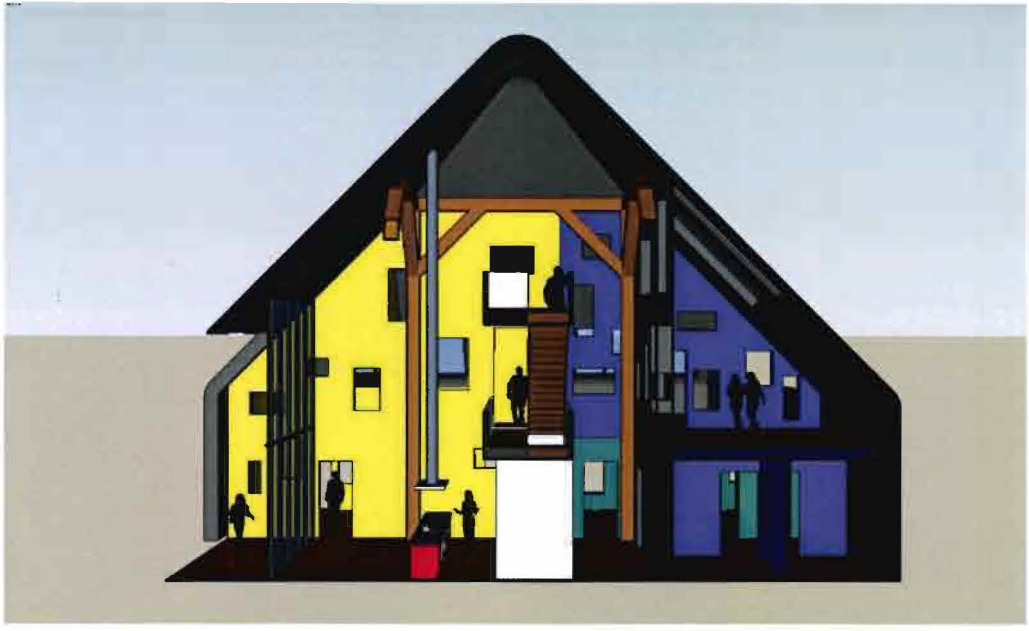
Doorsnede ter plaatse van de woonkamer. Afbeelding: eigen materiaal

Doorsnede ter plaatse van de tuinkamer. Afbeelding: eigen materiaal

Doorsnede ter plaatse van de de entree. Afbeelding: eigen materiaal

 Doorsnede ter plaatse van de keuken. Afbeelding: eigen materiaal

Langsdoorsnede. Afbeelding: eigen materiaal

De gemeenschappelijke ruimte heeft de vorm van een 'binnenstraat' gekr

BRONVERMELDING

[1] Webversie info de draai, www.esdege-reigersdaal.nl

[2] Bestemmingsplan De Draai, www.dedraai.projecttoolkit.nl

[3] www.zinklook.nl

[4] www.sikkens.nl

CONCLUSIE

Het mag duidelijk zijn dat de huisvesting van mensen met een verstandelijke beperking zich in een spagaat bevindt. Ouders en verwanten van de cliënten willen vaak dat huidige instellingsterreinen behouden blijven, uit angst en onwetendheid voor dat wat komen gaat. Bang dat hun dierbare in een project komt waarvan de integratie mislukt, dat de zorg minder goed zal zijn, dat de woonomgeving onveilig is en bang dat er geen weg terug is. Daarentegen stimuleert de overheid organisaties die zich bezig houden met de huisvesting van mensen met een beperking juist om deze in de samenleving te laten integreren. Volgens hen heeft iedereen recht op een waardig burgerschap, met of zonder een beperking.

Zijn zij wel de partijen om te beslissen, wordt het geen tijd om degene waarover gesproken wordt aan het woord te laten. Er zijn immers hele rapporten en studies naar de woon- en leefwensen van mensen met een verstandelijke beperking, waaruit blijkt dat het wonen in de samenleving hun voorkeur heeft. Maar als ze vervolgens in een 'normale' woning van een nieuwbouwwijk worden geplaatst blijkt het toch niet te werken, ze voelen zich geïsoleerd in plaats van geïntegreerd. Contact met de buurtbewoners is er bijna niet, winkels en voorzieningen zijn niet op loop- of fietsafstand en het openbaar vervoer is beperkt. Dan kan je concluderen dat ouders en verwanten van de cliënt gelijk hebben.

Het architectonische concept 'The healing environment of the society' is een woonvorm in de samenleving waarbij wonen voor de zorg komt en gescheiden is van werk of dagactiviteiten. Het moet een thuis zijn, die elke bewoner op zijn eigen persoonlijke manier invulling kan geven. De gemeenschappelijke ruimte is een verlenging van de 'buitenwereld', en kan gezien worden als een 'binnenstraat' waaraan woningen staan en waarop activiteiten plaatsvinden. De constructie van Scandinavisch lariks is in het zicht gelaten en op de wanden zit een structuur die de tactiele eigenschappen van suède heeft. In combinatie met de kleurrijke elementen, waarin de woningen zich bevinden en het zicht op een prikkelende dan wel rustgevende omgeving, biedt het de mogelijkheid voor mensen met een verstandelijke beperking om zich te ontwikkelen in de samenleving.

In de conclusie wil ik tevens een korte reflectie op mijn ontwerpproces en persoonlijke ontwikkeling tijdens het afstuderen geven. Het ontwerpen van een gebouw voor mensen met een verstandelijke beperking bleek lastiger dan ik van tevoren had gedacht. Het was moeilijk om consequent rekening te houden met hun belevingswereld, die toch wezenlijk anders is dan die van ons.

Tijdens het proces heb ik naar een balans moeten zoeken om de juiste beslissingen te nemen, het werd snel te 'gewoon', wat afbreuk zou doen aan de integratie of te 'speciaal'. Dat laatste is zeker niet de bedoeling, straks wordt het gebouw door omstanders aangeduid als 'mongolenboerderij'. Na meerderen malen veranderen van het ontwerp heb ik die balans uiteindelijk gevonden. Vanaf dat moment kon ik kritische beslissingen nemen om mijn ontwerp optimaal tot zijn recht te laten komen.

Een persoonlijke ontwikkeling tijdens het afstuderen is toch wel de beleving van de gebruiker geweest. Bij voorgaande projecten heb ik wel vaak een beeld gecreëerd hoe ik dacht dat een ontwerp door een gebruiker beleeft zou worden, maar heb ik me nooit echt verdiept in die gebruiker. Juist de verdieping in mensen met een verstandelijke beperking, inclusief een bezoek aan deze doelgroep, heeft geleidt tot het inzicht en oplossen van ontwerpproblemen. Deze verdieping heeft geleidt tot een eindresultaat waar ik zeer tevreden mee ben.

LITERATUURLIJST

Botton de, A, De architectuur van het geluk, Atlas, (2006)

Ching, F.D.K., Form, space and order, John Wiley & Sons, (1996)

Cerver, F. A., Hedendaagse architectuur, Könemann Verlagsgesellschaft mbH, (2000)

Cold, B, Aesthetics, well-being and health, Ashgate Publishing, (2001)

Heynen, H, e.a., Dat is architectuur, 010 Publishers, (2004)

Hoekstra, E. en Liempd van, I., Ruimte – Vragen, Stagg, 2004

Holl, S. e.a., Questions of Perception, phenomenology of architecture, A+U, (2006)

Hunkel, K, De positieve energie van kleuren benutten in je leven, Zuidnederlandse Uitgeverij

Ibelings, H, 3up2down, Untimely Books, (2001)

Jodidio, P., Architecture Now!, Taschen, (2001)

Jodidio, P., Architecture Now!, volume 2, Taschen, (2002)

Jodidio, P., Architecture Now!, volume 4, Taschen, (2006)

Klerk de, M, Ondersteuning gewenst, SC, (2006)

Kwekkeboom, M.H., e.a., Een eigen huis..., SCP (2006)

Merleau-Ponty, M, Voorwoord tot de fenomenologie van de waarneming, Kok Agora, (1986)

Schleifer, S., Minimalistische Interieurs, Librero, (2005)

Schleifer, S., Droomhuizen, Librero, (2005)

Soesman, A, De twaalf zintuigen, Vrij Geestesleven, (2005)

Voorde ten, F. e.a., Zorgzame architectuur, hetzelfde, maar dan anders, C.B.Z., (2006)

Ursprung, P, Herzog & de Meuron, Natural History, Lars Müller Publishers, (2005)

Wildenberg van den, M, e.a., Bewust Bouwen, Bartimés, (2002)

Zumthor, P., Atmospheres, Birkhäuser, (2006)

Zumthor, P., Thinking Architecture, Birkhäuser, (2006)

TIJDSCHRIFTEN

De architect

Het houtblad

In perspectief, college bouw ziekenhuisvoorzieningen

INTERNET

www.esdege-reigersdaal.nl

www.dedraai.projecttoolkit.nl

www.gebinten.nl

www.bouwenbijboerderijen.nl

www.wikipedia.org

www.boerderijenstichting.nl

www.severinus.nl

www.dezorgsleutel.nl

www.bouwcollege.nl

www.bartimeus.nl

BEZOEK:

Severinus te veldhoven

Nationale Brainstormsessie Huisvesting Zorgsector 2007

brainstormsessie: Geestelijke gezondheidszorg en gehandicaptenzorg (Peter Stans, Syntens)

Architectuur 2.0, te Rotterdam